

NORSK NATUR

5
1981

UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

ISSN 0549-687X

NORSK NATUR

TIDSSKRIFT FOR NATUR- OG MILJØVERN
UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

Ansvarlig redaktør:
RAGNAR FRISLID
Redaksjonssekretær:
SYLVI STRUKSNES
Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen,
Anders Goksoyr, Trond A. Svensson,
Ragnar Vik, Espen Wæhle, general-
sekretæren og redaktøren.

NORSK NATUR utkommer med
seks nummer årlig.

Årsabonnement: kr. 75,- (Medlem-
skap inkluderer abonnement).
Enkelteksemplarer kr. 13,50.
Trykt i offset hos
W.C. Fabritius & Sønner A.S, Oslo.

NR. 5. - OKT. 1981 - 17. ÅRG.

AV INNHOLDET

Vassdragsutbygginger og naturvern	140
Grågjessene i fare	142
Veibygging i fjellet	145
Elg og flatehugst	146
Sjodalen	148
Friluftsliv	150
Leirsoleie	153
Min mening	155
Aksjon mot inflasjon	156
Forbundets landsmøte 1981 ..	160
Kryssord	166

NORGES NATURVERNFORBUND

Akersgt. 63 - Postboks 8268
Hammersborg - Oslo 1

Telefon 44 79 32 - Salg 33 10 27
Postgiro nr. 5094602
Bankgiro nr. 6001 05 70835

Generalsekretær: Torbjørn Paule
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonsssekretær: Per Valset
Informasjonsssekretær Sylvi Struksnes

Kontingent

Personlig medlem pr. år kr. 75,-
Livsvarig kr. 1500,-
Familiemedlem (hovedmedlems ekte-
felle eller hjemmевærende barn under
25 år) kr. 10,-.
Organisasjoner, bedrifter o.l. minimum
kr. 500,- pr. år.
Medlem av forbundet er automatisk
medlem av den kretsforening vedkom-
mende sogner til - se neste spalte.

Natur og Ungdom, Aust-Agder Na-
turvern, Vest-Agder Naturvern, Ro-
galand Naturvern, Vestlandske Na-
turvernforening, Sogn og Fjordane
Naturvern, Møre og Romsdal Natur-
vern, Nordland Naturvernforening,
Troms Naturvern, Oppland Natur-
vern, Hedmark Naturvern, Buskerud
Natur- og Miljøvernforening, Vest-
fold Naturvern, Telemark Natur- og
Miljøvern, Østfold Naturvern, Øst-
landske Naturvernforening, Sør-
Trøndelag Naturvern, Nord-Trønde-
lag Naturvern, Finnmark Naturvern.

VI MÅ SATSE PÅ EGNE KREFTER

i vår organisasjon. Egne krefter er også alle enkeltmed-
lemmene som støtter Naturvernforbundets arbeid.

I oktober skal vi ha en ny vervekampanje, og vi akti-
viserer våre fylkesforeninger og lokallag under mottoet
SLIPP NATUREN TIL

Her slår vi et slag for

- et godt bomiljø
- en god veg
- et godt nærmiljø

Vi sender gjerne folder og plakater til bruk i vervingen av
nye medlemmer til N.N.V.

Vi regner også med at dere er ja-mennesker dersom
våre tillitsvalgte i foreningene ber om hjelp i det lokale
vervearbeidet.

P.S. Husk de fine vervepremiene. Se side 159

TENK ORGANISASJON - TENK NATURVERN-
FORBUNDET

Hilsen
Per Valset, org.sekr.

Skal rovfuglrøvere få kjøpe seg taushet?

Eggrovere er ikke utstyrt med etikett som gir klar beskjed om arten. De er ikke rå og lurvete banditter som ved mystiske manøvre røper sine skumle hensikter. Nei, eggroveren skjuler seg bak en vakker maske. Han er nybarbert og bærer alltid ren skjorte. Han er høflig og vennlig og levende opptatt av alt som rører seg i naturen. Og av yrke kan han f.eks. være advokat, av nasjonalitet kanskje dansk, og av engasjement er han kanskje aktiv naturverner.

Gang på gang er det fra naturvernhold i senere år blitt advart mot eggrovere. Gang på gang er det understreket at den dyktige eggroverens styrke nettopp er den respektable fasaden. Eggroverens karriere er avhengig av evne til å vinne tillit.

Gang på gang har man understreket dette. Og når disse advarslene har vært så tvingende nødvendige, er det fordi naturinteresserte flest – det vil si de som sitter inne med kunnskap om rovfugl-lokaliteter omkring i landet – gjerne har et felles karaktertrekk som gjør dem til et lett bytte. De er vennlige og imøtekomende og det er så å si naturstridig for dem å opptre avvisende overfor tillitvekkende fremmede som viser interesse for dyrelivet på stedet.

I påsken i år kom bekreftelsen på det man hele tiden har visst. To dansker ble grepet av lensmannen i Vikna, og ved ransaking av bagasjen ble det funnet to havørnegg og avansert eggroverutstyr. De to danskene ble av politimesteren i Namdalen ilagt en bot på 5000 kroner hver. Boten ble vedtatt, og i overensstemmelse med vanlig norsk praksis når forelegg vedtas, nektet politiet å oppgi debotelagtes navn til pressen.

Men tross politibeskyttelsen er reirplyndrernes navn lekket ut, og ikke minst på bakgrunn av den enes posisjon i samfunnet har saken fått livlig omtale i dansk presse. Rudolf Sand er ikke bare en kjent advokat, han er også formann i en lokalavdeling av Danmarks Naturfredningsforening og administrator av et fond for innkjøp av fredningsverdige arealer.

Hendelsen er først og fremst en tragisk bekreftelse av den stadig gjentatte påstanden om at *alle* rovfuglinteresserte fremmede må betraktes med mistankens skjerpede blikk! Dokumenterbar naturvernbakgrunn er ingen garanti.

Hendelsen understreker dessuten det faktum at politiets praksis når forelegg vedtas vanskeliggjør kampen mot reirplyndrerne. Når synderne mot kontant betaling kan sikre seg taushet, er oppgjøret med poli-

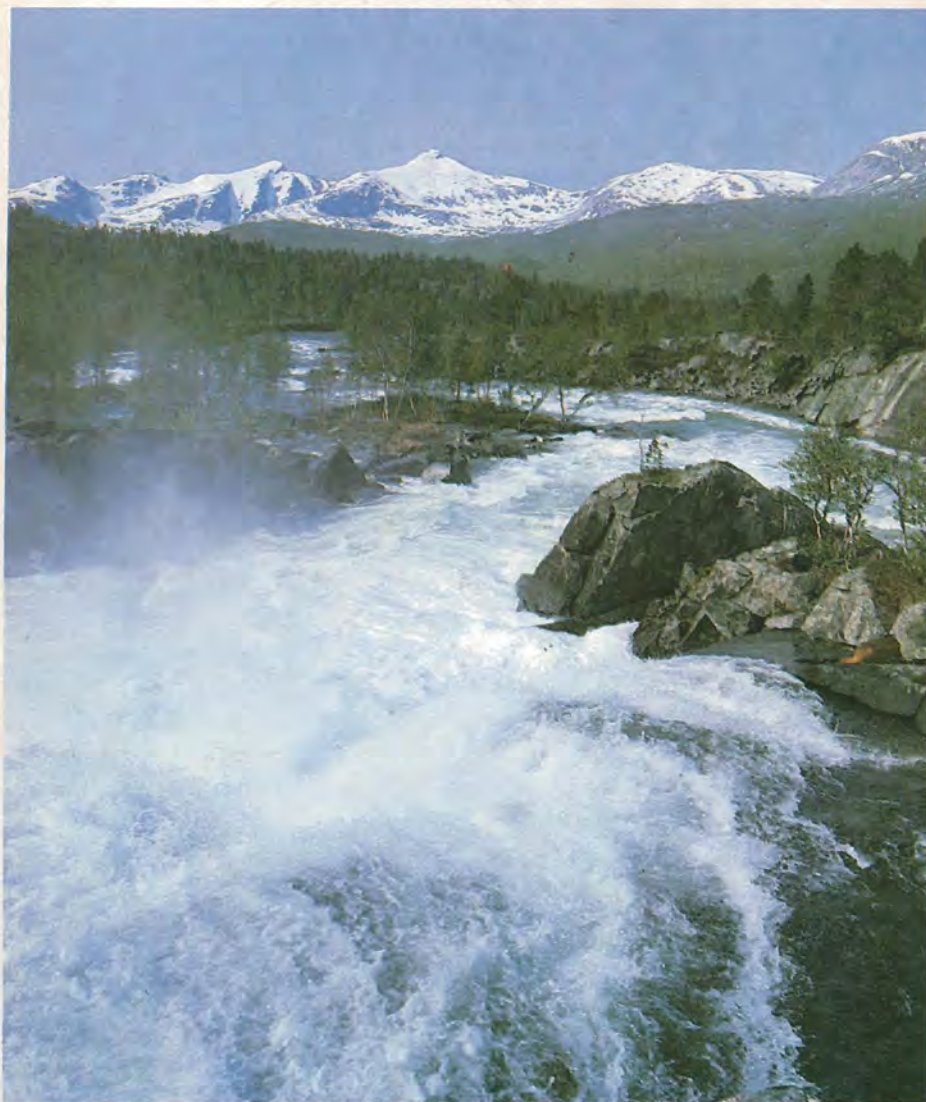
tiet ikke noe avgjørende hinder for fortsatt virksomhet i bransjen.

Når de to danskene det her gjelder vil ha små muligheter for å operere i Norden i fremtiden, er det takket være en uregelmessig glipp. Navnene Rudolf Sand og Henrik Lemvig vil være kjent av mange. Hvis navnene derimot ikke hadde sivet ut, ville situasjonen vært en annen.

Politiets hemmeligholdelse av navn når forelegg vedtas er i prinsippet en sunn og menneskelig praksis. En forseelse som kvalifiserer til bot skal ikke automatisk føre til offentlig uthenging. Men eggrovere utgjør en spesiell kategori. Enten de er private samlere eller profesjonelle røvere bidrar de til å utrydde *arter*. Og en art – enten det gjelder planter eller dyr – er det eneste som er absolutt uerstattelig. Det betyr at den mulige konsekvensen av eggroverens handling er så alvorlig at han ikke må få kjøpe seg anonymitet for 5000 kroner på bordet. ❀

VASSDRAGSUTBYGGING

Gjerdalselva i Nordland. Foto: Dagfinn Skjelle.

Innen de store, klassiske økonomiske ideologier, om en skal bruke dette begrepet på henholdsvis kapitalisme eller økonomisk liberalisme på den ene siden og marxisme på den andre siden, hadde ikke naturen noen verdi i seg selv. Naturen ble oppfattet som å bestå av arbeidsgjenstander som kunne settes inn i produksjonen til menneskenes beste. Dette gjelder alt som opprinnelig finnes i naturen – fisken som fjernes

fra sitt livselement, vannet, treet som hogges i urskogen eller malmen som brytes løs fra fjellet. En kan i denne naturoppfatningen lese en begeistring både over det rike naturgrunnlaget som mennesket kunne bruke for å bedre sine materielle kår, og over menneskets evner til å utnytte dette naturgrunnlaget. Og det var vel en naturlig begeistring eller forhåpning i den mangelsituasjonen man hadde i i Europa for hundre år siden.

Naturverntanken har i stor grad vokst fram samtidig som de mest påtrengende materielle mangler ble overvunnet. Likevel henger den manglende verdsettingen av naturverdier igjen i miljøer som henter det vesentlige av sitt økonomiske tankegods fra svunne tiders ideologier. Egentlig er det ikke så forbausende at det nettopp er innenfor Høyre og Arbeiderpartiet vi i dag finner minst forståelse for naturvern og størst iver for videre økonomisk vekst i overskuelig framtid; – uenigheten mellom disse partiene dreier seg i det vesentligste om hvordan den økte velstanden skal fordeles. Men de samme tanker om økonomi og naturverdier sprer seg også nedover i departementer og direktorater – ikke minst i organer som sysler med kraftutbyggingsspørsmål. Således heter det f.eks. i et notat fra Samkjøringen av kraftverkene i Norge at det er lite å tape på å overutbygge vannkraften i Norge. Naturverdier er altså lite å tape. Samme tanker har fagsjef Jon Tveit i NVE gjort seg til talsmann for, bl.a. på et møte om neddemmingen av Innerdalen ved Kvikne – han sa at en taper jo ikke noe på å oppmagasinere vannet her – om kraftsituasjonen blir god, kan vi jo selge kraften til utlandet. Jeg viser her til den dokumentariske Innerdalsfilmen som i høst settes opp på kinoene rundt om i landet.

Det første skritt

Inngrepene i naturen ødelegger eller forstyrrer det opprinnelige dyre- og planteliv, alt etter hvor omfattende de er. Vassdragsreguleringene er dessuten ofte bare det første skritt i retning av en gradvis kultivering av naturen – deretter følger veibygging, hyttebygging, turistsentra m.m. Som eksempel kan nevnes at av områder som ligger minst 15 km fra nærmeste veg, jernbane eller vassdragsregulering, har vi bare ett igjen i Sør-Norge, nemlig Hardangervidda. I Nord-Norge er det igjen 4–5 slike

områder inn mot grensen til Sverige. Også områder som ligger minst 5 km fra nærmeste veg, jernbane eller vassdragsregulering er blitt meget sterkt redusert i løpet av dette århundret. Vi tror kanskje vi vet nok om naturen til å foreta det ene inngrepet etter det andre – klarer naturen og menneskene *det*, klarer den nok *det* også.

Utrydding av natur

De holdninger overfor naturen som ligger bak de norske inngrepene, er dessverre bare en del av de holdningene som kan føre til en global utrydding av den opprinnelige natur. Allerede i dag er over tredjeparten av verdens opprinnelige regnskoger ødelagt, og i verdensmålestokk øker ørkenområdene som konsekvens av menneskelig virksomhet *årlig* med et areal som tilsvarer mellom 5 og 7 ganger Norges samlede jordbruksareal. En rekke plante- og dyrearter er allerede utryddet og mange andre er i ferd med å bli det. Naturen blir stadig forringet, motstandskraften og overlevelsessevnen svekkes og naturverdier går tapt. Selv om vi aldri verken skulle komme til regnskogene i Syd-Amerika eller Indonesia eller til de mest uberørte områdene i Norge, er det en verdi at de finnes – og det er en verdi å *vite* at de finnes. Ved å forvandle naturen tror jeg at vi også forandrer oss selv, fordi vi er avhengige av våre omgivelser – både de vi ferdes i, og de vi bare vet eksisterer.

Selve det faktum at det rundt omkring i landet er opprettet nasjonalparker, landskapsvernområder o.l. viser likevel at naturverdiene er allment akseptert, om ikke i seg selv, så i alle fall sett på bakgrunn av våre helt umiddelbare interesser. Opprettelsen av nasjonalparker og landskapsvernområder er samtidig en innrømmelse av at verdien av disse områdene ville reduseres ved utbygginger. Spørsmålet blir likevel hvor stor vekt en skal legge på såvel natu-

rens egenverdi som menneskenes muligheter til å ferdes der.

Forringet opplevelse

Det finnes flere måter å oppholde seg i eller å være i naturen på. Den første er den mer kommersialiserte turismeindustrien, med alpinsentra og høgfjellshoteller som typiske eksempler. Slike sentra kan godt ligge relativt nær befolkningssentra og behøver ikke komme i for sterk konflikt med naturverninteressene. Den andre måten å ferdes i naturen på, går langs oppmerkede stier og løyper. Her bør stiene legges slik at de i minst mulig grad forstyrrer det naturlige dyre- og planteliv. Naturopplevelsene blir i stor grad forringet av vassdragsreguleringer, kraftgater, veier, hogstflater m.v. Den tredje måten å være i naturen på er mer krevende, er færre forunt og krever større forkunnskaper. Den består i å leve i naturen mer på naturens egne premisser, virkelig oppleve naturen langt borte fra menneskelig sivilisasjon. Naturopplevelsen er her avhengig av større urørte områder. Dette er naturopplevelser som har vært erfart i hele menneskehetens historie, og selv om de i dag bare utnyttes av et mindretall, mener jeg det er galt å avskjære framtidens generasjoner fra slike muligheter. Mennesket er tross alt også et biologisk vesen med dype røtter i den uberørte natur.

Naturverdier i fare

Vassdragsutbyggingene truer i dag våre naturverdier. Som nevnt utgjør de inngrep i og trusler mot det tradisjonelle dyre- og planteliv. Særlig merkte geologiske formasjoner står også i fare for å gå tapt, likeledes spesielle landskapestetiske verdier. Flere av de områdene som trues av utbygging, er i dag langturområder – andre ligger der som oaser i områder som ellers er sterkt preget av inngrep – begge typer med sine verneinteresser.

Aktuelle utbyggingsområder ligger også i nær tilknytning til nasjonalparker og landskapsvernområder, andre kan være aktuelle som deler av nye nasjonalparker, og for atter andre har en forslag om vern som naturtypeområde.

Fordelene stadig mindre

Bakgrunnen for utbyggingene var ønsket om å utnytte naturressursene til egen fordel, men etter hvert ser det ut til at disse fordelene blir mindre enn skadevirkningene. Interesser knyttet til naturvern, friluftsliv, vilt og ferskvannsfisk har tradisjonelt hatt en vanskelig stilling i all planlegging. Det er gjort lite med registrering og kartlegging, og verdsettingen av disse interessene kan ikke gjøres på noen entydig måte. Våre myndigheter viser liten forståelse for de verdier som trues, og utbyggings-takten synes bare å kunne bremses av en aktiv opinion. Dessverre er imidlertid heller ikke dette nok. Der- som vi følger opp en industrivektst- politikk som automatiserer og effektiviserer produksjonen i takt med konkurrentene i utlandet, og som samtidig krever å beholde alle arbeidsplasser i de automatiserte industriene, er det klart at vi etter hvert vil få for lite energi. Selv om vi bygger ut alle gjenværende vassdrag, vil dette da bare gi en liten utsettelse.

Energipolitikk og industripolitikk hører nøye sammen. Norges Naturvernforbund har derfor søkt om penger for å få utredet hvordan en skal komme over til en industristruktur som ikke trenger stadig økte energileveranser for å overleve uten krise og beholde arbeidsplassene. Hvis vi ikke klarer dette, kan vi langsomt, men sikkert si farvel til våre siste naturverdier. Da vil det gå som i Karel Čapeks «Salamanderkrigen», der menneskene for å holde sysselsettingen oppe solgte grave-redskaper og annet utstyr til salamandrene som brukte dette til å ødelegge menneskenes egne livsvilkår. ❀

GRÅGJESSENE I FARE

Mangel på ferskvann truer vinterområdene i Las Marismas

TEKST OG TEGNING AV VIGGO REE

Sumpområdet Las Marismas del Guadalquivir i Doñana nasjonalpark i Sør-Spania er på ny kommet i søkelyset her hjemme. Årsaken er at området nå trues av mangel på ferskvann. Primærproblemet er at vannføringen i de to viktigste sideelvene til Guadalquivir nå mer eller mindre er stoppet opp, fordi dette vannet brukes i vanningsanlegg i jordbruksområdene i Marismas Gallegas nord for nasjonalparken. Dette har pågått i mange år nå, men

sist vinter merket man problemene spesielt i det det omtrent ikke kom noe nedbør. Hele Las Marismas lå som en tørr steppe under regntiden, og dette førte til at tusener av fugler sultet ihjel. Mangelen på vann i sumpområdet førte også til at store mengder andefugler og vadere måtte trekke ut av nasjonalparken for å finne mat, og her ble mange skutt og forstyrret. Sommeren 1981 hekket omtrent ikke en eneste vannfugl i Las Marismas.

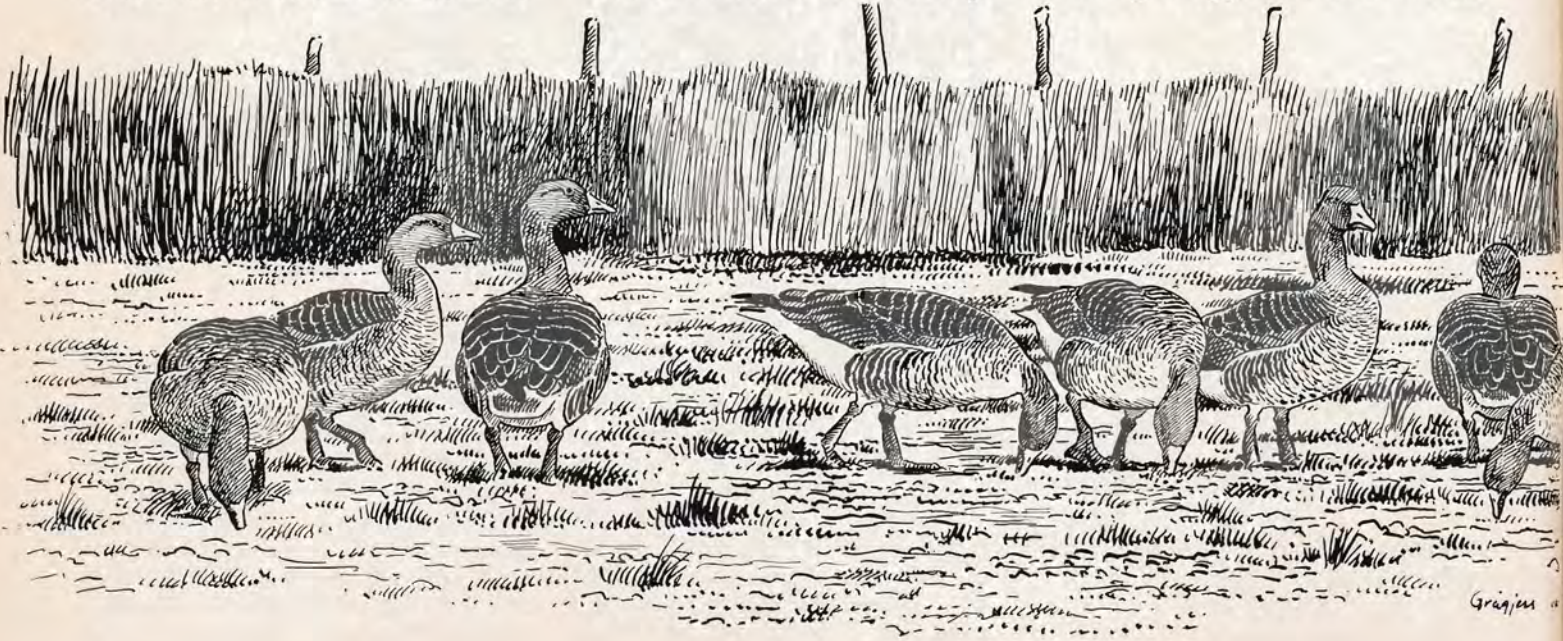
Situasjonen i Las Marismas sommeren 1981

Selv besøkte jeg området 26.–29. mai, og det var et deprimerende syn å se de enorme sumpområdene i en slik sorgelig forfatning. I et normalår er det omtrent en halv meter vann i Las Marismas på denne tiden, og tusener av vannfugler hekker i området. Disse var da enten omkommet

av sult eller trukket til andre områder hvor det fantes vann. I de små lagunene hvor det enda fantes noe ferskvann var det enorme ansamlinger av ikke-hekkende ender, vadere, flamingoer og sothøns. Den kraftige hetebølgen i Sør-Iberia i juni har utvilsomt forværret situasjonen ytterligere.

Det er 4 sideelver til Guadalqui-

virfloden som forsyner Las Marismas med ferskvann. Dette er Madre de las Marismas, Caño de Guadamar, Caño Travieso og Brazo de La Torre (se kartet). Den viktigste elven var Caño de Guadamar. Både denne og Caño Travieso bringer omtrent ikke ferskvann ut i sumpområdet i dag, i det vannet blir brukt i vanningsanleggene i Marismas Gal-

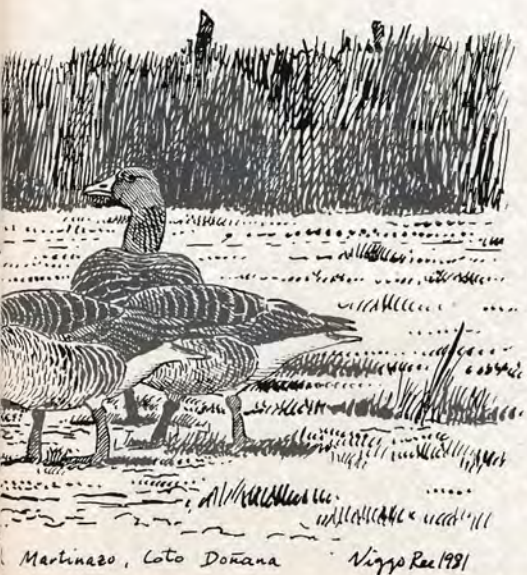
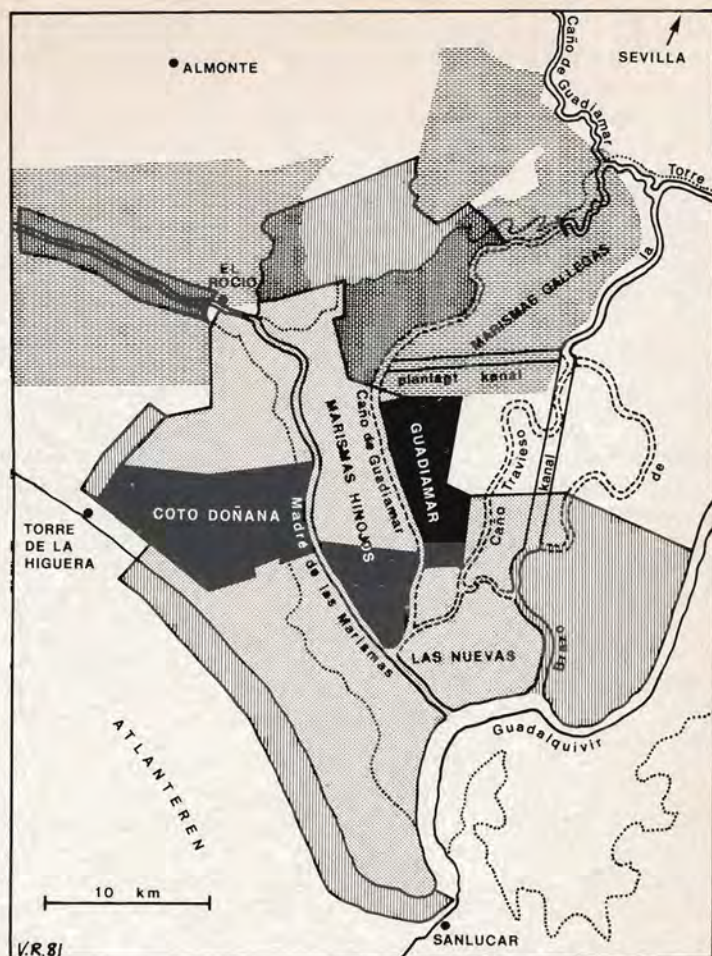

legas nord for parken. Mangelen på nedbør sist vinter ville normalt hatt mindre betydning i det Guadianar og Travieso sammen med de andre elvene hadde brakt tilstrekkelig med ferskvann ut i Las Marismas dersom de ikke var blitt avkuttet i jordbruksområdene. Tørken som følge av en regnfattig vinter er altså kun et sekundært problem.

Planer om å føre ferskvann tilbake til den viktigste elven i nasjonalparken

Spanske biologer jeg snakket med både i Sevilla og i nasjonalparken understreket gang på gang at det er jordbruksinteressene utenfor parken som representerer det største problemet for Las Marismas. Lederen av den biologiske forskningsstasjonen i Sevilla, dr. Javier Castroviejo, kunne imidlertid fortelle at det nå arbeides for å få laget en kanal mellom Brazo de la Torre og Caño de Guadianar i Marismas Gallegas nordøst for nasjonalparken. På denne måten kan man få brakt ferskvann fra Brazo de la Torre ut i det gamle elveleiet etter Guadianar-elven, og følgelig ut i sentrum av Las Marismas. Men dette er foreløpig bare planer, og det skal mye til for å få gjennomført et slikt prosjekt. Men nettopp her må norske myndigheter

Kart over Doñana nasjonalpark. Prikket område gjelder selve nasjonalparken, og inkluderer de 3 reservatene (svarte felter). Vertikalt skraverte felter er parkens bufferområder, mens horisontalt skraverte felter er IRYDA's prosjektområder (se teksten). Den prikkete linjen viser grensen mellom Las Marismas og permanent tørt land.

og naturvernorganisasjoner komme inn i bildet, og presse på de spanske myndigheter slik at prosjektet kan bli brakt i havn.

Tørrelaggingen startet for 25 år siden

Oppdyrkingen av områdene i Marismas Gallegas startet for ca. 25 år siden. I 1974 startet arbeidet for å drenere hele dette området, og i årene som fulgte ble ferskvannet fra Guadianar og Travieso etter hvert i stadig økende tempo brakt over i vanningsanleggene. Det er en avdeling innen det spanske landbruksdepartementet, IRYDA (Instituto de Reforma y Desarrollo Agrario = Institutt for omforming og utvikling av jordbruket), som har ansvaret for utviklingen i disse områdene. Her er det forøvrig en overlapping mellom IRYDA's områder og buffersonene

til nasjonalparken, noe som representerer store problemer for øyeblikket.

Det viktigste våtmarksområdet for nordiske grågjess om vinteren

Las Marismas ble for alvor kjent her hjemme i 1970, da zoologen Per Høst sto i spissen for en pengeinnsamling i Verdens villmarksfonds regi for å redde deler av sumpområdet. Mesteparten av våre grågjess tilbringer vinteren i dette området, og mange av våre ender og vadere benytter seg også av Las Marismas om vinteren eller i trekketidene. Ellers er en meget stor prosent av de overvintrende vannfuglene fra de øvrige nordiske land. I årene 1967/68 – 72/73 ble det talt opp ca. 20 000 grågjess i Las Marismas. Senere har antall fugler økt jevnt hver vinter, med ca.

40 000 i 1975/76 og ca. 50 000 i 1976/77. De to siste vintrene har bestanden vært på hele ca. 70 000, og man regner at ca. 70 % av disse fuglene er nordiske. Denne kraftige økningen skyldes ikke at grågåsbestanden har eksplodert i Nord-Europa. Riktignok er arten i framgang i en del områder, men økningen er etter all sannsynlighet et resultat av at andre overvintringsområder i Vest-Europa i løpet av 1970-årene systematisk er blitt ødelagt, og derfor er Las Marismas etter hvert blitt et mer og mer livsviktig oppholdssted for grågjessene vinterstid.

De norske midlene som i sin tid ble samlet inn, gikk med til å kjøpe opp deler av Guadiamar-reservatet, et av kjerneområdene for gjessene. Den norske seksjonen av Verdens villmarksfond her i de etterfølgende årene fulgt utviklingen i nasjonalparken svært nøye, og sendte både i 1972 og 1977 observatører til området. I 1977 var jeg selv den norske representanten. I 1979 ble nasjonalparken utvidet betraktelig, og dette skyldtes ikke minst innsatsen fra biologene på forskningstasjonen i Sevilla. Selv om store deler av Las Marismas nå er innlemmet i Doñana nasjonalpark, utgjør dette allikevel ikke mer enn 30 % av det opprinnelige sumpområdet. Men disse 30 % inkluderer de viktigste arealene for gjess og ender vinterstid. Det er derfor beklagelig at en rekke negative faktorer har dukket opp de siste årene, og det mest seriøse problemet for øyeblikket er altså avkuttingen av ferskvannskildene i Marismas Gallegas.

Situasjonen for grågjessene vinteren 1980/81

Grågjessene ankommer Las Marismas fra midten av september og utover. Vanligvis øker antallet jevnt til ut i januar. Returtrekket skjer over en kort periode i februar/mars. Sist november ble det talt opp ca. 70 000 gjess i Las Marismas. I januar var imidlertid tallet sunket til ca. 50 000. Denne nedgangen skyldtes en kombinasjon av jakt og sultedød, og enkelte flokker forlot også området i løpet av denne perioden.

Hovednæringen for grågjessene i Las Marismas er rotknollene til forskjellige sivaksarter i halvgrasfamilien. Under tørkeperioder blir jordsmonnet så hardt at fuglene ikke klarer å trekke opp røttene. De ca. 70 000 grågjessene i vinter måtte derfor forlate nasjonalparken for å finne føde i ris- og jordbruksområdene utenfor. Her ble det drevet intensiv jakt i hele vinter, og 7–10 000 ble skutt. Jegerne sto f.eks. oppstilt på rekke og rad rundt deler av parken, mens biler og småfly skremte dem fram og tilbake mellom rismarkene og nasjonalparken. Dette representerte også mye tap av energi for gjessene, som etter hvert ble svakere og svakere. Mellom 2–3000 ble funnet omkommet av sult senere på året. De som forlot Las Marismas midtvinters trakk trolig til andre våtmarksområder i Spania, Portugal, Marokko og Tunis.

I et forsøk på å føre gjessene spredte spanske myndigheter i januar ut over 100 tonn ris, korn og mais. Dette ble en stor fiasko, i det dette raskt ble spist opp av villsvin, kuer og hester, og kom over hodet ikke gjessene til gode. Gåseflokk på gåseflokk fløy over den utlagte maten uten i det hele tatt å oppdage den. Fødeinntaket pr. gås er gjennomsnittlig 0,8 kg. i døgnet. Dette tilsier at 50 000 gjess spiser 40 tonn mat pr. døgn, og den utlagte maten ville således ha vart i 2 ½ døgn dersom de hadde benyttet seg av den. Dette forteller hvor vanskelig det er å utføre hjelpeaksjoner når man står ovenfor problemer av slike dimensjoner.

Grågåsjakten opphører i år?

Dr. Castroviejo fortalte at det for øyeblikket arbeides hardt for å få stanset all grågås jakt i fylkene Sevilla, Huelva og Cadiz. Det er visse muligheter for at denne fredningen kan komme i stand allerede fra vinteren 1981/82, men mye står igjen. Klarer de spanske naturvernfor kjemperne dette, er det ikke mindre enn en sensasjon, i det grågåsjakten har århundrers tradisjon bak seg i Las Marismas.

Selv om hele 10–15 % av vinterbestanden ble skutt sist vinter, er det allikevel de kontinuerlige forstyrrelsene i tilknytning til denne jakten som representerer det største problemet for grågjessene. Returtrekket fra Las Marismas foregikk meget irregulært i år, og ankomsten til hekkeområdene i Norden var betraktelig senere enn normalt, trolig på grunn av dårlig kondisjon og hyppigere rastning under veis. I hvor stor grad dette har hatt innvirkning på hekesuksessen har man ikke oversikt over på det nåværende tidspunkt.

Grågjess i Las Marismas sommerstid

I april i år var det fortsatt ca. 2000 grågjess tilbake i Las Marismas. Under mitt opphold i slutten av mai ble det talt opp ca. 500. Hvor mange av de øvrige som har trukket vekk eller omkommet har man ikke oversikt over.

Oversomring av grågjess i Las Marismas hører til sjeldenhetene. Dette ble først påvist i 1975 og 1976, da henholdsvis 11 og 17 fugler ble observert. Under en biltur i Las Marismas 27. mai kunne flere beitende småflokker sees i de tørrlagte områdene i kanten av sumpene. En temmelig stor kontrast til forholdene for f.eks. 10 år siden, da jeg i det samme tidsrommet vasset rundt og drev opptelling av terne-, sothøne- og andereir i nøyaktig de samme områdene. Gjessene var forøvrig meget sky, og lettet på flere hundre meters hold.

Reaksjoner fra norsk hold

Både Norges Naturvernforbund og den norske seksjonen av Verdens villmarksfond vil nå reagere overfor spanske myndigheter i forbindelse med forholdene i Las Marismas. Det viktige er nå å få fortgang i planene med å bringe ferskvannet tilbake til nasjonalparken, slik at området kan holde på vannet fram til juli – august selv i tørkeår. Sett ut fra norske interesser er det også av meget stor betydning å få etablert en permanent totalfredning av grågjessene i Las Marismas.

FRITT FRAM FOR VEIBYGGING I FJELLET!

AV LISE HENRIKSEN

I fjellområdet mellom Alvdal og Atnasjøen er det anlagt traktorvei fra Sjøliseter øst for Atnasjøen inn til turisthytta Breisjøseter. Veien ble påbegynt i 1973 og fullført i 1980. Den 11–12 km lange traséen er anlagt som transportvei i forbindelse med turisthytta, og følger den gamle kløvstien. Det vil si at den også følger turistforeningens varderute, som er fullstendig rasert, slik at man er henvist til å gå på traktorveien. Veien er i tillegg lagt så skjemmende i terrenget at man får inntrykk av at den flere steder så å si skjærer seg gjennom enhver hindring – morener, rygger, grushauger og rullesteins-

åser. Det er ikke gjort forsøk på å rydde traséen for å gjøre den penere etter anleggsvirksomheten.

Nordover fra Breisjøseter er det også anlagt en traktorvei med stygge skjæringer og fyllinger og oppkjøring av vegetasjon og jordsmonn. Her er det tatt grus til byggearbeider ved turisthytta. Denne traséen har ødelagt en strekning av varderuta mellom Breisjøseter og Follandsvangen/Flatseter.

Det fins i dag ingen hjemmel i vårt lovverk som kan forby slike inngrep. Enhver grunneier kan anlegge traktorvei eller bilvei, eller ta ut masse på sin egen eiendom, enten det nå er

i høyfjellet, seterregionen eller i skogen. Med unntak av Osloomarka står vi praktisk talt uten noen beskyttelse av vår skog- og fjellnatur mot tekniske inngrep i områder av særlig verdi for friluftsliv og naturvern. Ikke engang meldeplikt er innført, annet enn for veianlegg bygd med statsstøtte under skoggrensa.

Bare områder som er underlagt vern etter naturvernloven er beskyttet mot inngrep. Men disse områder utgjør sammenlagt en forsvinnende liten del (1,7 %) av landets areal.

I den nye planleggingsloven er det innført det prinsipp at intet areal skal kunne bebygges eller undergis irreversibel omdisponering uten godkjent plan eller særskilt tillatelse (speilvendingsprinsippet). Unntatt herfra er imidlertid private veianlegg som ikke anlegges for bilkjøring, og driftsveier i jord- og skogbruk som ikke har som hovedformål å gi atkomst med bil til fritidshus eller turistanlegg.

Traktorveien til Breisjøseter faller således utenfor planleggingslovens prinsipp om godkjent plan eller tillatelse til omdisponering av grunn. Fortsatt vil det altså være et gapende hull i vårt lovverk når det gjelder de typer veianlegg som vanligvis anlegges i skog- og fjellområdene, nemlig veier beregnet på traktorkjøring og driftsveier i jord- og skogbruk.

I svært mange tilfeller skjer veibygging i utmarksområdene på bekostning av friluftsliv og naturverninteressene, uten at det er foretatt noen avveining mellom bruks- og verneinteresser. Veianlegg som «Breisjøseterveien» bør for framtida undergis en grundig vurdering av de berørte parter og en avveining mellom de ulike interesser. Alternative transportmuligheter, med eventuell kompensasjon, bør drøftes. Dersom tillatelse blir gitt, må selve trasévalget vurderes omhyggelig. Sist men ikke minst må allmennhetens interesser tillegges større vekt enn hittil! ❀

Traktorvei i norsk høyfjell – et skrekkeeksempel!

Trasé for henting av grusmasse til byggevirksomhet på turisthytta. Foto: Lise Henriksen.

ELG OG FLATEHUGST

AV ARNE GETZ

Foto til høyre Rolf Sørensen – motstående side Burny Iversen.

Fra 1945 fikk vi mange gode år for skogbruket, samtidig som arbeidskraften tok veien til industrien. *Flatehugsten* vant derfor fort frem. Den hadde vært underveis før krigen, men under motstand fra hold som syntes den lignet betenkelig på tidligere tiders vettløse skogsraseringer. På den nye flatehugstene kunne man sommetider i slutten av fortiåra se elgen beite og elgebestanden vokste raskt. En og annen mente det måtte være en sammenheng her.

Jeg har aldri kunnet slutte meg til dette syn. Hvordan kan det ha seg at reinstammen, hjortestammen og rådyrene har hatt samme sterke vekst etter krigen? Skyldes det klimaendring? Nei, beviselig ikke. Skyldes det flatehugsten? Nei, den kan ikke ha hatt betydning for annet enn elgen. Hvilken faktor er da felles? Svaret er enkelt: *Den menneskelige faktor*, hva noen kaller «geværfaktoren», har endret seg. Krypskyting, var den dominerende faktor før krigen hvor småbrukeren ikke hadde kontanter til stort annet enn sirup, litt margarin og finbrød. Nå forsvant krypskytingen nesten fullstendig, visket ut av overbeskjeftigelsen.

Jaktloven ble også endret. Det verste galematias ble lukket ut.

I de skogstrekninger jeg personlig kjenner best, nemlig Nordmarka, som etter forstfolkenes mening bestod av enestående dårlige elgbeiter med overårig, døende tett, gammel skog, var det før krigen en elgbestand like høy som på noe flate-

hugstområde i landet i etterkrigstiden (inntil vi fikk den rettede avskyting). Det skyldes at p.g.a. eiendomsforhold og kontroll over de få veiene som gikk inn i terrenget, var det her lite krypskyting. Følgelig kan ikke driftsformen ha hatt betydning.

Ja, så enkelt er det. Det har alltid vært næringsmuligheter for en masse elg i Norge. Sommerstid er beiten ubegrenset. Vinterstid har de vært tilstrekkelige – uten flatehugst. Elgens næringsbehov er da lite, dvs. næringsbehovet er vel egentlig stort, men den overlever på omlag 6 kg kvist i døgnet. Går vi derfor nøye over enkelte områder i utkanten av Oslo, hvor det er stor bestand av vinterbeitene elg, vil vi se at selv her er det mye å gå på, det er beite for flere elg.

I de siste seks år har det skjedd noe som definitivt og endelig viser at flatehugst-teorien er det rene tøv.

Elgbestanden har økt sterkt og avskytingen er steget fra 10.000 til 20.000 dyr. Hva har skjedd med flate-

Slik ble den store og fortsatt enerådende *flatehugst-teori* skapt. Den kom drivende på ei fjøl, fisket opp og spredd av dem som selv drev flatehugst og som gjerne ville forskjønne sin virksomhet – vise at for hvert mål som ble snauet, spratt det opp nytt liv.

Den svulmet opp og fikk alt folket med seg; også Jakt-direktoratet. Departement og skogforskning, leg og lærd i skjønn forening.

tehugsten i denne periode? Den er gått tilbake! Nå føres ikke noen spesiell flatehugststatistikk. Men det er heller ikke nødvendig. Praktisk talt all hugst foregår som flatehugst, store og små flater. Hugstvolumet og flatehugstområdene vil derfor følge samme kurve. Vi vil da se at i de siste seks år er hugstvolumet, dvs. flatehugstene sunket. Quod erat demonstrandum, som man sa i gamle dager.

Et flatehugstareal *kan* bety en øyeblikkelig forbedring av beiteforholdene. Men hvor lenge? Det er avhengig av hvor raskt det vokser til. Variasjonene her er store. Best vil forholdene være mellom 3 og 10 år etter hugsten, etter 20 år begynner det å snu seg. Når den tette granskogen – og vi må huske på at det er den som er målet med flatehugsten, mørklegger jordbunnen, reverseres utviklingen. Beiteforholdene går over til å bli dårlige, og så til å bli elendige. Med en omløpstid på f.eks. 120 år vil minst 90 år være negative.

Vi kan med absolutt sikkerhet si at de areal som ble flatehugget i tiden 1945–50, nå er inne i en negativ fase og at landets samlede areal forsåvidt har stabilisert seg eller er synkende, avhengig av hugstkvantum.

Ikke all flatehugst er gunstig, heller ikke i de første år. Som det sies i en kanadisk undersøkelse (det foreligger ingen norsk undersøkelse): – Om flatehugsten er gunstig er avhengig av hva som skjer etter hugsten. – Det er mange tilfelle hvor man får den omtalte «kjøkkenhage», men vi har kanskje flere tilfeller hvor vi får en slags savanne med brunt høyt gress der dyrene såvidt sees, men ikke spiser. Vi har tilfeller hvor det kommer opp vesentlig bjerk, som nødig røres, og vi har de meget hyppig forekommende tilfelle hvor alle løvtrær, akkurat i den alder hvor de kan gi vinterbeite, dødsprøytes. *Det eneste som er felles for alle typer av flatehugst er den massive påstand at flatehugst er godt for elgen!*

Går vi i granskogen og ser etter juletrær, vil man oppdage at den naturlige gjenvækst – utenom hugstflater, som oftest er liten og misformet. Døde, døende og vanskapninger. Hvis man ikke driver ekstrem blodningshugst – nærmest parkskog, (som nok burde drives i en viss ut-

strekning av økonomiske grunner) må man ha flatehugst av gran. (Men flatehugstene, særlig mot syd og vest, har nok vært for store. Sol og vind har svidd av nyplantningene.) Den naturlige foryngelse er faktisk ved brann og storm som slipper so- len til over store områder samtidig.

Flatehugsten er derfor som prinsipp en selvfølge, en absolutt nødvendighet for å ha en tålelig produksjon.

Mitt poeng er derfor bare å vise at et heldargument – et vikarierende og helt unødvendig argument for flatehugst – er helt uholdbart.

Hvis det ikke er næringsgrunnlaget som har bestemt elgbestanden, betyr det at bestanden kan økes betydelig i dag før man kommer til ernæringsgrensen?

Mitt tips er at store deler av Østlandet har nådd denne grensen i dag ved veksten de siste 6 år. Mer presist, elgbestanden kan over store strøk ikke økes uten at kostnadene på dyret mark og skog blir større enn gevinsten ved økt antall elg. I andre deler av landet er det mye å gå på. Hvor mye kan man finne ut ved å granske forholdene der hvor elgen er om vinteren. Såvidt vites er kunnskapene på dette område totalt fra-

værende, slik at beskatningen fortsatt foregår nærmest i blinde.

Det kan være morsomt å gå enda et skritt videre. Hva om man gikk systematisk inn for «å legge forholdene til rette» for vinterbeiter der hvor elgen trekker om vinteren? Med flatehugster hvor man fikk frem rogn og annet snadder i eventyrlige mengder?

Utbyttet av elgjakten er i år på forstehånd 80 millioner kroner. Sammenlignet med nettoinntektene av skogbruket begynner det virkelig å smake av fugl! Nå kan det lønne seg å drive *forvaltning*. Hittil har det vært et statusord, uten at det har ligget noe bak. Vi har fortsatt et rent høstningsbruk, hvor hodet riktignok ikke lenger er under armen, men ennå ikke er kommet helt på plass.

Det vil føre for langt å komme inn på hjorten, bare som en fotnote tilføye at det er mulig – altså økonomisk mulig, og gunstig å mangedoble hjortebestanden i enkelte Vestlandsdaler som står som en sammenhengende grønn vegg fra høyfjellet og ned til havet. Da Norge har vært nokså viltfattig, det har vært drevet utryddelsesjakt, ojer vi oss over den viltmengde vi nå har, men det er bare fordi sammenligningsgrunnlaget er så fattigslig. ❀

SJODALEN

– vakker, men sårbar

Til høyre Sjoa, Stutgonglia og Stutgongkampen. Foto Bredo Berntsen. Motstående side Sjodalen sett fra sør mot nord. Foto Ragnar Frislid.

Etter at Sjoavassdraget vart varig verna i 1973 og Jotunheimen nasjonalpark vart oppretta i 1980, står det no att å få ei disponering som sikrar Sjodalens mange og velkjende naturkvalitetar. Det beste hadde nok vore om ein hadde oppretta eit større landskapsvernområde, men denne typen vern er no ikkje aktuell etter motstand i dei nemnder og styre i Vågå som har drøfta dette spørsmålet.

Vernetiltak for delar av Sjodalen i Vågå, kom for alvor opp kring 1970. Det var serleg visse typer fjellskog som då var framme. I 1972 var det eit møte mellom styret for Langmorkje statsalmenning, representantar for Statens skoger og Vågå fjellstyre der vern av ein del skogstrekningar vart drøfta. I 1976 kom Miljøverndepartementet med planar om oppretting av eit større landskapsvernområde, men desse planane har altså falle bort.

Verneverdiane

Verneverdiane knyter seg naturleg nok til det vidgjetne vassdraget. Men også for landskapet elles og skogen er det store verneverdier. Det kom til uttrykk då Miljøverndepartementet for 5–6 år sidan gjorde framlegg om det nemnde landskapsvernområdet – og dessutan kom med framlegg om oppretting skogreservat i Stutgonglia og Skardåfeltet ved Lemonsjøen. Serleg Stutgonglia er hal-

den fram som ein sers verneverdig vegetasjonstype. Ein finn her eit eineståande plantesamfunn, med alle dei typiske overgangar frå dalbotnen opp til høgfjellet. *Det er her denne vegasjonstypen når den største høgde over havet i Noreg.* Den er og eineståande i europeisk samanheng.

Landskapet

Landskapet i Sjodalen er variert med karakteristisk fjellskog, prega av kraggfuru (forma av hardt beitebruk og barskt fjellklima), kulturlandskap i tilknytning til sæterdrift, innsjøar og elvar. Ein finn i tillegg terrengformasjonar som kan fortelja om avsmeltningshistoria til landet vart.

Sjodalen dannar eit bindeledd mellom den tradisjonsrike fjellbygda Heidal og den nyoppretta nasjonalparken i Jotunheimen. I Sjodalen finst og mange verdifulle kulturminne. Vi får her svært godt illustrert det nære sambandet mellom fjellbygdene og tilgrensande fjellområde. Og dalen må seiest å stå svært sentralt for landbruket i Vågå. Her er eit viktig beiteareal for sau, storfe og rein og den gir ein monaleg viltproduksjon. Skogen i Langmorkje statsalmenning (som er driven som bygdealmenning) har eit eige sagbruk ved Randsverk med fleire arbeidsplassar.

Sjodalen er det viktigaste utfarts- og nærområde for bygdefolket i

Vågå. Men som den viktigaste innfallsporten til Jotunheimen er dalen sjølv sagt også brukt av langt fleire. Ja ferdselen er så stor at den kan vera ein belastning for heile naturmiljøet.

Planane om eit landskapsvernområde i Sjodalen falt altså bort – men det nedsette Naturvernutvalet for regionen Nord-Gudbrandsdal, peika i mai 1979 på at det då måtte utarbeidast serskilte planar for egnen, der verneverdiane vart teke forsvarleg vare på, i høve til brukarinteressene. Spørsmål om ferdsel og forureining måtte og vurderast i dette planarbeidet. Utvalget understreka det ansvar som kvilte på kommunen, for at dei verneverdiane som er dokumenterte, vart teke vare på.

Kompromiss mellom vern og utbygging

I 1980 kom det så eit utkast til skjøtselsplan for skogen i heile Langmorkje statsalmenning, som var utarbeidd av Gudbrandsdal skogforvaltning og Langmorkje almenning. Denne er på fleire måtar eit kompromiss mellom ynskjet om å sjå skogen som verneverdig landskapselement og dei meir reine virkesinteressene. Sumaren 1981 vart det så halde ei synfaring i Langmorkje for myndigheter i stat, fylke og kommune og for dei interesserte organisasjonar. Det største stridspunktet her vart Stutgonglia. Difor vart det opp-

nemnd eit utvalg som skal freista å koma fram til eit høveleg areal å freda.

Norges Naturvernforbund ser det slik at den framlagde skjøtelsesplanen framstår som eit grundig fagleg arbeid. Det er i hovudsak funne ein god balanse mellom bruksretts- og skogbruksinteressenes mål og det som verneinteressene ser som viktig. Og den syner god innsikt i korleis ein skal få teke vare på dei spesielle verdiane i denne vakre, men sårbare naturen – som så mange stader har preg av å vere eit kulturlandskap. Dette er det og viktig å taka vare på ved aktiv sæterdrift og varleg restaurering av gamle hus. Hyttebygging bør i svært liten grad finne stad i dette serprega landskapet.

Også planen for spesialområda finn NNV i hovudsak god – ikkje minst den som gjeld området ved nedre Sjødalsvatn og Birisjøen, som det er viktig å hegne om.

Norges Naturvernforbund meiner likevel at den sers verneverdige naturen i Stutgonglia må fredast som naturreservat. *Litt av Sjødalsområdet må også vernast som reint naturlandskap, heilt utan hogst og vegar.* Og Stutgonglia har allereide urskogpreg. Ein serleg grunn til å oppretta eit skogreservat i Stutgonglia, er det faktum at eit av dei verkeleg svake punkta i norsk naturvern i dag, ligg i nettopp mangelen på varierte slag av skogreservat. Det er å håpe at det nedsette utvalet raskt kan legge fram eit konkret forslag.

Elles er det to små felt ved Russli og Russhølen med godt utvikla kraggfuru som bør skjøttast på ein varleg måte. Ein saknar elles i skjøtelsesplanen det reservatet som det vart gjeve framlegg om i Skardåfeltet ved Lemonsjøen.

Utover det som gjeld skogen og skogskjøtselen er det no viktig at det vert laga *ein plan som gjeld ferdsel og forureining.* Her kjem slikt som vanskas med grustak, søppel, kloakk, parkeringsplassar, hytter osb. Dette er i ferd med å verta eit alvorleg problem i heile Sjødalen og må snarast råd under kontroll! Miljøverndepartementet, i samarbeid med dei lokale organ, må syte for at desse vanskane blir løyst gjennom det vidare planarbeidet. ❀

Friluftsliv – enkel naturopplevelse eller kostbar miljøforandring?

AV IDRETTSKANDIDAT KAIA B. ØSTBERG

FOTO FRED FRIBERG

Friluftsliv har vært regnet for sunt og godt og er utbredt i det norske folk. Over halvparten hevder å drive friluftsliv minst hver 14. dag, sier Statistisk Sentralbyrå.

En rekke undersøkelser kartlegger hvor mange og hvem som gjør hva, hvor og når. Med disse som grunnlag for planleggingen har myndighetene i de senere

statsbudsjett proklamert gode muligheter til friluftsliv for alle.

Er dette mulig? Hva innebærer det?

Forsker Kaia B. Østberg har analysert friluftslivbegrepet hos sentralmyndighetene og hos 50 ulike grupper med tilknytning til friluftslivarbeidet i Norge.

«Friluftslivinteressene» har trådt inn på den politiske arena.

Noen ganger brukes de som argument for flere veier og anlegg, mer organisering og service-utbygging, andre ganger som argument for mindre av dette og i stedet fri natur og bedre veiledning i å ferdes der. Begge taper ofte overfor mer basante naturutnyttingsinteresser. I alle fall kan det trenge en avklaring av begrepet «friluftsliv».

Sentralmyndighetene har innsett dette for lenge siden. I en spesialanalyse om friluftsliv vedlagt Stor-

tingsmelding 71 for 1972–73 ble det pekt på at før man klarlegger retningslinjer, er det «nødvendig å ha en oppfatning av hva en vil legge i begrepet friluftsliv». Videre konstanteres det at mennesket selv er en del av naturen, at utviklingen av industrisamfunnet medfører urbanisering, stress og forurensning. Det erkjennes at naturen i stigende utstrekning tas i bruk til formål som *viderefører* denne utvikling.

Verdien av friluftsliv ble i stortingsmeldingen ansett for å være så stor at det er en oppgave for det of-

fentlige å bevare og bedre de fysiske muligheter for friluftsliv. Det «antas» at en særlig må ha for øye den enkeltes behov. «På denne bakgrunn vil en *definere friluftsliv som opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.*»

Denne definisjonen løser ikke problemer med å avgrense friluftsliv f.eks. overfor anleggsaktiviteter som heisavhengig slalåmkjøring eller overfor reiseliv. Når reiselivsnæringen sier at den vil fremme friluftsliv og rekreasjon, blir friluftsliv en del

av reiselivsnæringens produkt. Analysen fortsetter: «Det antas likevel at dette forhold ikke innvirker på selve innholdet av friluftslivet».

Miljøverndepartementets handlingsprogram

I 1975 utga Miljøverndepartementet handlingsprogrammet «Om oppgaver og arbeidsdeling i arbeidet med friluftslivet». Denne utredningen var fortsatt lite avklarende. Man gikk fortsatt ut fra ovennevnte definisjon.

Selve friluftsbegrepet er på vesentlige punkter tvetydig. Dette svarer vel med at man offisielt ikke setter søkelys på de dyptgående interessenmønstre, men lever med dem uten verdidebatt. For også i Regjeringens langtidsprogram, i kirkedepartementale utredninger og i skoleplaner kan spores motstridende idéer.

På oppdragelsessiden knyttes friluftsliv til helt å-jour-førte idealer om at mennesket må lære å se naturens samspill og sin egen grunnleggende avhengighet av at dette bevares. Samtidig går Regjeringen inn for, i friluftslivets navn, å legge forholdene til rette for den motoriserte fritidsbåtflåten, for bade- og besøksbilismen, som fremmer det motsatte: avhengighet av utbygging og komfort.

For å teste antagelsen om at spridende målsettinger på topp-plan hadde sin grunn i et splittet begrep i folket, gikk jeg til en grundig analyse av innholdet i «friluftsliv».

Hovedmaterialet kom fra en høringsrunde om friluftslivarbeidet i 1976, et prisverdig initiativ fra Miljøverndepartementet. Utgangspunktet var det nettopp nevnte handlingsprogram.

De svarende er for det første landets fylker og kommuner. De øvrige er departementer, direktorater og andre statsinstitusjoner som har med friluftsliv å gjøre, samt en rekke andre organer som arbeider med friluftsliv eller tilgrensende oppgaver. Disse utgjør mine 51 svarkilder. Blant dem er også friluftsrådene og de store friluftsansjoner, reiselivsorganer, naturvernorganer,

flere av Idrettsforbundets særforbund og en del pedagogiske institusjoner. Høringsrundens svar ble gransket for å få fatt i:

- 1) Hvilke livsverdier knyttes fremst til friluftsliv?
- 2) Hvilket syn har teksten på friluftsliv i en helhetssammenheng?
- 3) Hva må være målet for friluftsliv-arbeidet?
- 4) Hvilke oppgaver og virkemidler er viktige?
- 5) Hvilke retningslinjer og normer bør gjelde?

To hovedoppfatninger

Ut fra dette framkom flere varianter friluftsliv, særlig to ulike hovedoppfatninger.

Den ene går enten inn for å regne med både vanlige gamle turformer og mest mulig av friluftsidretter, motoraktiviteter og reiselivstyper, eller er lite opptatt av avgrensningsspørsmålet.

Den andre hovedoppfatningen legger vekt på å holde fast ved friluftslivets norske egenart. Denne tradisjon kan fremdeles knyttes til menneskenes gamle ferdigheter i å ta seg fram i farvann og lende gjennom årtidene. De er riktignok ikke lenger nødvendige for overlevelse, men er overskuddsfenomen, som annen kultur. Dette friluftsbegrep omfatter altså grener som først og fremst bruker menneskelige egenressurser og ikke er avhengig av komplisert teknologi. At redskapen, f.eks. ski, lagges med de mest moderne metoder idag, er et tema vi ikke kan gå inn på her.

Den violette varianten

Den første hovedvariant har jeg kalt «Utviklingsaksepterende friluftsliv» fordi dets talsmenn godtar slike samfunnstrekk som:

- produksjon som i høy grad er basert på lagerressurser eller overbeskatning av kretsloppsressurser
- sterk forbruksutvikling og stor mobilitet
- vekt på problemsløsning etter at skader er oppstått på miljø og mennesker

- konkurranse og høy grad av spesialisering i idrett og friluftsliv
Dette kan godt kalles den rød-blå eller violette varianten.

Begrepet har *kjennetegn* som kan sammenfattes slik.

Verdier: Gir rekreasjon og miljøforandring. Bidrar til bygdenæring/reiselivsnæring

Helhetssyn: Fritidsinnhold, rekreasjon, masseidrett, trim i naturen.

Mål: Få folk til å ta vare på egen helse. Sikte mot å øke etterspørselen etter friluftsliv og å dekke behovet.

Oppgaver: Økt økonomisk innsats, publisitet, service. Massemedia-informasjon og skoleopplæring i naturvett. Tilrettelegging for bruk av naturen. Samarbeid med reiselivet. Mer organisering, planlegging og forskning, bl.a. om friluftslivsøkonomi og om alle gruppers behov.

Retningslinjer: Ta hensyn til de ulike befolkningsgruppers aktivitetssøker. Sørge for kvalifisert styring av ressursene. Friluftsliv bør ses i sammenheng med hele samfunnspolitikken, idet man følger med utviklingen og regner med økende velstand.

Bak dette utviklingsaksepterende begrep står 26 kildegrupper, altså ca. 50 %, men bare ti av dem avga mer enn tre utsagn av interesse for begrepsavklaring.

Den dypgrønne varianten

Den andre hovedvariant har jeg kalt «Samfunnskritisk friluftsliv» fordi dets forkjempere søker å bremse de utviklingstrekk vi nevnte foran. Tilhengerne mener:

- balanse i natursystemer er viktigst på framtidsbudsjettet
- stabiliteten i bygdesamfunn og lokalmiljø, i vårt land og i verden, trenger å styrkes
- skadeforebyggende omtanke er bedre enn miljøreparasjon
- alt naturlig mangfold, biologisk og kulturelt, regnes som rikdom. Denne variant kan gjerne kalles dypgrønn.

Begrepet har *kjennetegn* som kan sammenfattes slik:

Verdier: Gir mennesker et engasjerende forhold til natur, tilfreds-

Foto Dag Kjelsaas

stiller dype behov for utfoldelse og opplevelse. Kan øke livsforståelse og gleden ved ting som ikke kan kjøpes.

Helhetssyn: Norsk enkel turtradisjon. Oppdragende vei til konsentrasjon omkring forholdet natur/samfunn. Eller: del av en tilfredsstillende livsstil i en sosial og økologisk verdenskrise.

Mål: Bevare mulighetene for nærkontakt med natur til hverdags. Bidra til å bedre alle samfunns forhold til naturen og til et bedre forhold menneskene imellom.

Oppgaver: Opplæring og veiledning i skole, organisasjoner etc. til reflekterende og selvstendig friluftsliv på naturens premisser. Trygge myk ferdsel. Støtte arbeid for økologisk ansvarlig friluftsliv, offentlig og privat. Klargjøring av alternative utviklingsmodeller og politiske valgmuligheter. Ny offentlig utredning om friluftslivets innhold og mening på bredere sakkyndig grunnlag.

Retningslinjer: Friluftslivet bør underordne seg hensynet til naturens liv. Søke å verne næringsformer som knytter mennesker nær til naturen. Kommersiell friluftslivs-utvikling bør bremses. Eventuell regulering og tilrettelegging må skje ut fra

økologisk vurdering, ikke ut fra etterspørsel. Friluftsliv bør ses i sammenheng med hele samfunnspolitikken og i økologisk perspektiv, slik at man motvirker energimisbruk og forringelse av varierte naturlige miljøer.

Bak dette samfunnskritiske begrep står 15 kildegrupper, altså ca. 30 %. Elleve av dem avga mer enn tre utsagn av interesse for begrepsavklaringen, deriblant seks pedagogiske institusjoner og et par naturvernorganisasjoner.

De to ulike grupper som vi her har omtalt, har altså nokså greie og konsekvente friluftslivs-begreper. Man kan forutse hvilke standpunkter de vil ta i spørsmål der «friluftslivet kommer i strid med seg selv».

De grønn-violette

Så kommer en tredje hovedgruppe på ti kilder, der vi blant andre finner Turistforeningen, de statlige naturverninstitusjonene, forbrukerinstitusjonene og Miljøverndepartementet. Disse har avgitt opplagte kjennetegn både på den violette og på den dypgrønne siden. Dessuten har de sagt annet av interesse, om ikke for denne begrepsavklaringen. Jeg kan nevne at Turistforeningen har fore-

slått å få vassdragsutbygging inn under en samlet planlegging og lovgivning.

Fra denne midtgruppe kan vi vanskelig avlede noe natur- eller samfunnssyn. Vi kan derfor ikke forutsi deres beslutninger i fundamentale friluftslivs-spørsmål. Av størst interesse er rimeligvis holdningen til Miljøverndepartementet. I handlingsprogrammet tillegges det f.eks. friluftslivet VERDI som reiselivsnæring og miljøforandring på den ene side, som en vei til å øke forståelse og respekt for samspillet mellom mennesket og naturen på den annen side. RETNINGSLINJER de fremholder, er på den ene side f.eks.: Legge forholdene tilrette så de ulike befolkningsgrupper kan utøve de aktiviteter de foretrekker. På den annen side f.eks.: Forskning med sikte på å prioritere friluftslivsaktiviteter som belaster ressurser og naturmiljø minst mulig.

Tvetydighetene fastholdes

St.meld. nr. 23 (1979–80) fastholder tvetydigheten. Problemet er at der myndighetene ikke tar klart standpunkt, vil utviklingen gjøre det. Der kjøpekraften og utbyggingen går inn, går fort egeninnsatsen og naturen ut. Likevel – også fra mange kommuner kommer det tegn på at «friluftsliv» skal ha med fri natur å gjøre.

Kanskje naturen selv er en dimensjon i tilværelsen som nå tvinger seg fram i politikken etter at vår kultur har greid å fortrenge den fra interessekartet i mange hundre år. Vi har fått *Naturvernloven* som slår fast at naturen er en nasjonalverdi som må vernes. Vi har et departement som forvalter den og som skal forsøke å berge også den natur som restene av naturmennesket i oss søker kontakt med i noen frie stunder. Vil man i dette arbeid akseptere det enkle, naturkjemlige friluftsliv som sin allierte?

Eller skal vårt verndepartementets friluftressurser få gå til å opparbeide asfalt-veier, bil-campingplasser, båtanlegg og servicekiosker slik at det moderne menneske kan opprettholde farten og konsumet også når det får lyst på litt naturopplevelse?

✻

VAREKATALOG

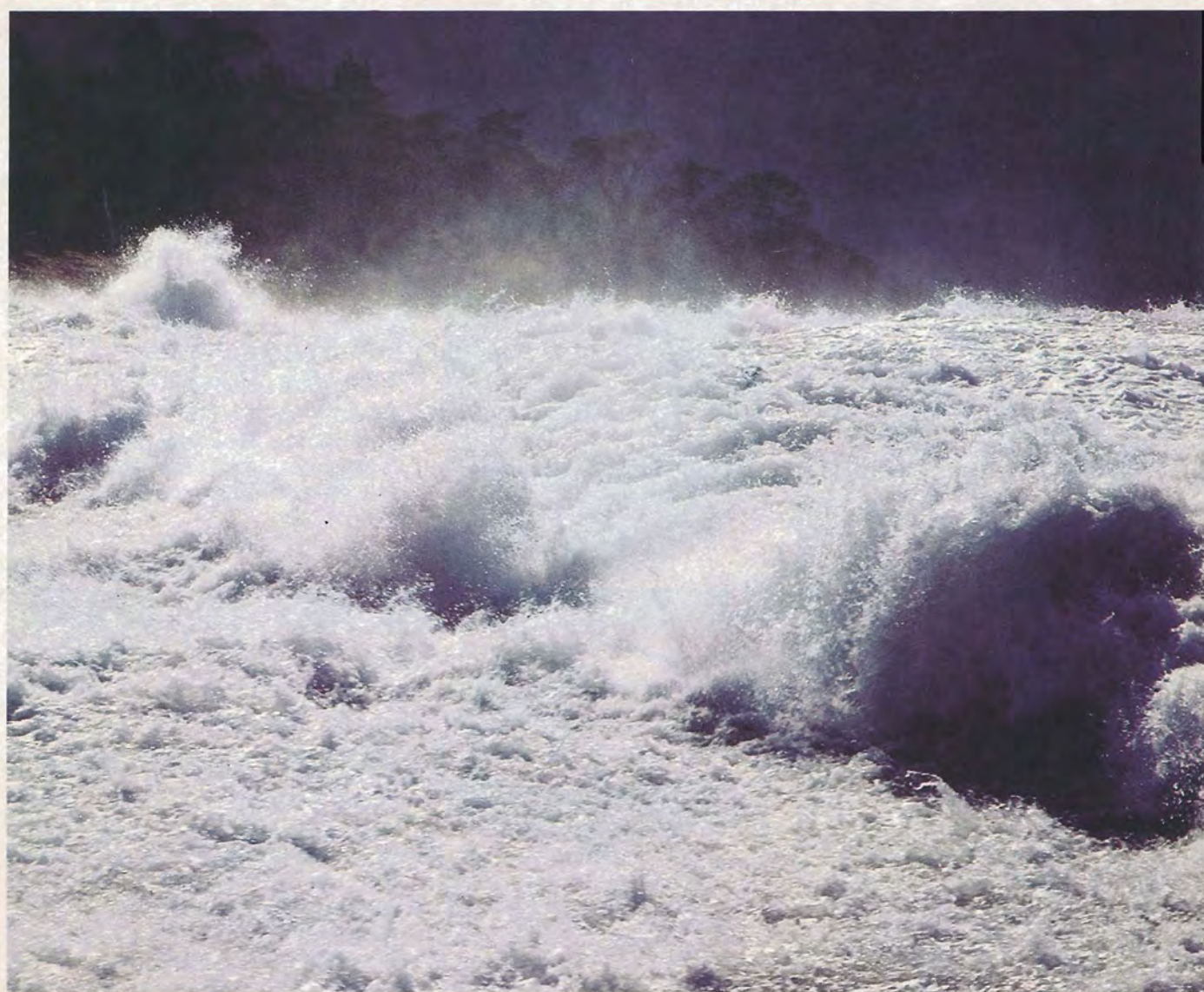
3

NORGES

NATURVERNFORBUND

1981

«VANNPERLER»

Naturkalenderen 1982

Medlemsnålen

med forbundets emblem i grønt, foreligger i to utgaver – begge i format 9 x 9 mm. I forgylt sølv kr. 20,-
I nysølv kr. 10,-

Klebemerke

som sitter på alt (nesten) i brunt og grønt på hvit bunn. Diameter 10 cm og 5 cm
Sett av 4 stk. 2 små og 2 store
Pris kr. 15,-.

PLAKATER:

Plakat «Vassdragsvern»

av Morten Kristiansen. Fire farger. (60 x 90 cm). Pris kr. 30,-

Plakat «Oslomarka»

av Morten Kristiansen. Fire farger (60 x 90). Pris kr. 40,-.

Plakat «Gaupe» av Eivind Struksnes. (1,20 x 83 cm). Pris kr. 50,-.

Fotoplakatene «rådyrkalv», «svallestjert», «perleugle» og «fjellbakkestjerne». (60 x 90 cm). Pris kr. 30,- pr. stk.

1.

2.

REFLEKS 1

«Unna meg» i advarende rødt på hvit bunn, 8,5 x 10,5 cm (stoff/sy-på-refleks) Sett å 5 stk. kr. 25,-.

REFLEKS 2

Rund. Forbundets ugle, brun på gul bunn. Diameter 6,5 cm. (stoff/sy-på-refleks). Sett å 5 stk. kr. 25,-.

Klebemerker

«La naturen gå i arv». Sort oter på grønn bunn. Små: 4 cm bredde (type brevmerker)
10 eks. kr. 10,-
Store: 10 cm brede.
5 eks.: kr. 25,-.

Medlemsmerke – nå også i stoff!

Nydelig brodert i to grønnfarger. Noe å ha på ryggsekken, vindjakka, anorakken m.m. Diameter: 7,5 cm. Pris kr. 10,-.

Støtt «Aksjon Rovfugl» kjøp merker!

Klebemerke, 5 cm i diameter, sort ørn og rød skrift på hvit bunn. Sett å 5 stk. kr. 10,-
Stoffmerke, 8 cm i diameter, farger som klebemerker. Pr. stk. kr. 10,-.

BØKER:

Dei siste vassdraga – samprod. Aksjon Bygde-Noreg og Norges Naturvernforbund.

Boka tar for seg de viktigste vassdragene og de utbyggingsprosjektene som truer disse. 95 sider. Gjennomillustrert. Pris kr. 25,-.

Naturvernets århundre – Ulf Hafsten

Hvorfor ble det nødvendig med naturvernet? Hafstens bok viser kort og greit hvorfor og hvordan og hvilke organisasjoner og institusjoner som adopterte naturverntanken i vårt århundre. 78 sider. Pris kr. 14,-.

Naturvernets historie i Norge – Bredo Berntsen, Grøndahl og Søns Forlag/Norges Naturvernforbund

En bok som går i dybden om naturvernets historie i Norge. Fra den spede begynnelsen i slutten av forrige århundre til dagens økopolitiske debatt. 212 sider, gjennomillustrert. Pris kr. 65,-.

Litteratur om natur I og II – Bredo Berntsen

Skal du vite kilden til kildene? NNV's annoterte bibliografier over naturvernlitteratur gir deg svarene. Pris kr. 5,- og kr. 15,-.

NATURVERN- FORBUNDETS Motmeldinger:

Energimeldingen

Naturvernforbundets syn på Regjeringens energimelding, Stortingsmelding nr. 54, 1979–80. 48 sider A-4. Pris kr. 20,-.

Alta-motmeldingen

Naturvernforbundets syn på Stortingsmelding nr. 61/1979–80. «Om regjeringens arbeid med gjennomføringen av Stortingets vedtak om utbyggingen av Altavassdraget». Pris kr. 20,-.

Olje eller Fisk? – Helge Solheim – Universitetsforlaget

Hva skal vi velge, spør Helge Solheim – olje eller fisk? Eller er det et valg. Kan vi få både i pose og sekk? 104 sider. Pris kr. 24,-.

Energi, miljø og samfunn – Norges Naturvernforbund/Aschehoug Forlag

Naturvernforbundets energipolitiske dokument. Sentrale spørsmål i energidebatten blir belyst: vannkraft, olje og varmekraft, atomkraft, jordas varmebalanse og klima, energiøkonomisering, alternative energikilder og mye mer. Fyldig litteraturliste. 198 sider. Oppdatert til 1979. Pris kr. 68,-.

DEN FØRSTE NATURBOKA

Den første naturboka

et enkelt hefte om økologi og naturvern. Pris kr. 15,-.

Økologi

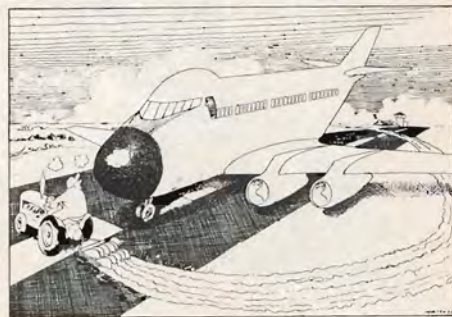
Perarvid
Skoog
Økologi er
ingen enkel
vitenskap,
men den er
grunnlaget
for natur-
vernets
arbeid.
kr. 15,-.

PERARVID SKOOG
ØKOLOGI
NORGES NATURVERNFORBUND

Kort og godt

er Morten M. Kristiansens stil. I Naturvernforbundets prospektkortserie uttrykker han seg på ni kort om forskjellige miljøproblemer. Sett á 9 eks. vanlig prospektkortstørrelse, sort/hvit kr. 10,-.

«Ringene sluttet»

DOBLE JULEKORT

av den gamle, gode sorten selges nå til nedsatt pris. Sett à 9 kort med forskjellige vintermotiver. Pris kr. 25,- pr. sett m/konv.

JULEKORT – ENKLE

Fjorårets julekort i vanlig enkelt kortformat, med motivene røy, gråtrost og gråsisik. 3 motiver i sett à 9 eks., kr 20,- pr. sett.

BREVMERKER

La sjarmøren i norsk vinter-natur, ekornet, muntre opp alle dine vinter- og julehilsener. Tegning av Staffan Ullström. Pris: kr. 9,- for 9 eks.

POSTKORT

med de populære «fuglefrimerkene» som motiver. Tegnet av Viggo Ree og Jon Fjeldså. 9 forskjellige kort for kr. 20,-.

SPISELIGE VILLE BÆR

er forbundets nyeste plakat. 15 ville, og spiselige bær blir presentert i tegne- ren Hedvig Wright Østerns strek og med tekst av Eva Mæhre Lauritzen. Her et utsnitt av den meget dekorative plakaten. Pris kr. 35,-.

PLAKAT

tegnet
hvilke
om vin
fugler
Pris: k

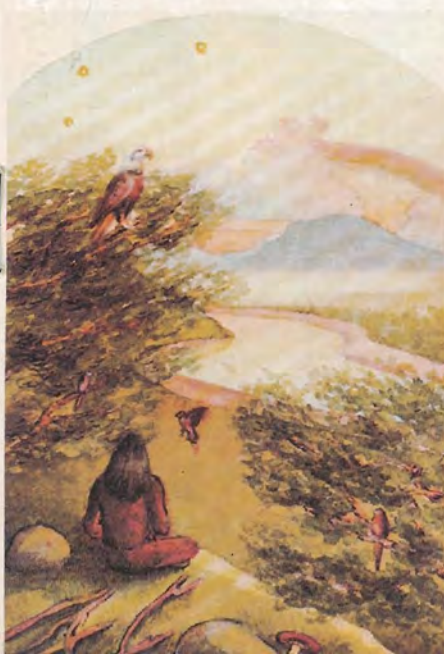
KAT «VINTERFUGLER»

av Staffan Ullström, forteller deg
fugler du kan oppleve på fuglebrettet
terren. Plakaten setter navn på 27 vinter-
og gir deg gode råd om foring.
kr. 25,-.

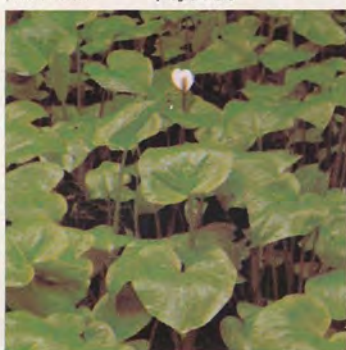
Indianerbrevet

med tekst av høvding Seathl og
akvarell av Sissel Gjersum. Sett à 5
kort m/konv. Pris kr. 35/sett.

† Pål Hermansen

† Ragnar Frisid

I fjellet og langt mot nord er rødsildren vårplante ved
grumsete flomelver i juni, mens myrkonglens frodige
miniaturjungel skjuler vannflaten i lavlandssumpen.

JUNI

1982

Uke	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
22		1	2	3	4	5	6
23	7	8	9	10	11	12	13
24	14	15	16	17	18	19	20
25	21	22	23	24	25	26	27
26	28	29	30				

NORGES NATURVERNFORBUND

NATURKALENDEREN 1982

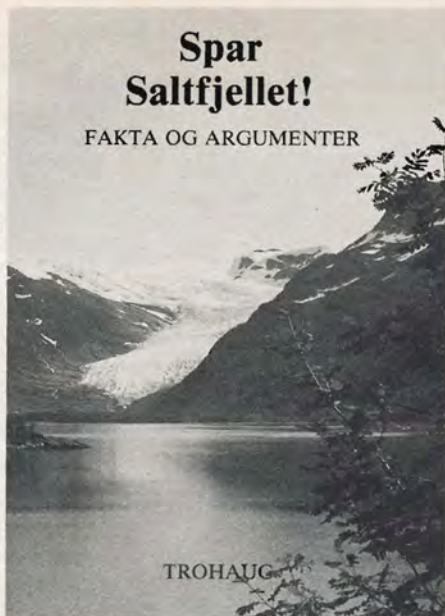
er kommet. Har du venner og kjente i utlandet som du ønsker å sende en riktig norsk
hilsen til, vil vi anbefale Naturkalenderen for 1982. Den er endret fra tidligere års
kalendre med to fotos på hvert kalenderblad, med tekst som beskriver art og miljø
foruten at kalenderen forteller noe om hva som skjer i norsk natur fra måned til
måned. Og for alle som har savnet månefasene: også de er på plass i 1982-
kalenderen. Som vanlig er kalenderen pakket i solid kartong. Format 30 x 40 cm.

OG ALT DETTE FOR kr. 44, — pr. kalender.

VARER FRA KRETSFORENINGENE

Årbok fra 1979 og 1980 om natur og naturvern i Vestfold. Produsert av Vestfold Naturvern. Pris pr. årbok kr. 25, —.

Fem store vassdragssystemer er truet av utbygging i Saltfjellområdet. Nordland Naturvern forteller deg om planene og vassdraget. Pris kr. 45, —.

Natur og Ungdom presenterer her ungdommens syn på dagens energipolitikk, og hva som må gjøres for å få den bedre. Hefte passer bra som klassesett i den videregående skole. Pris pr. stk. kr. 10, —. Klassesett á 30 eks. kr. 225, —.

Kampskrift for vern av Rauma-Ulvåavassdraget. Produsert av Møre og Romsdal Naturvern i samarbeid med Fellesutvalget for bevaring av Rauma/Ulvåa. Pris kr. 45, —.

Hvert fylke har sine naturperler. Rogaland Naturvern er først ute med sine, presentert i et praktverk produsert i samarbeid med Dreyer Bok. Pris kr. 95, —.

Bestillingsliste for varer fra kretsforeningene:
Til Norges Naturvernforbund
Postboks 8268 - Hammersborg - Oslo 1
Betalingsbetingelser som for NNVs varer.
Jeg/vi bestiller med dette:

Navn

Adresse:

.. eks. Perler i Rogalandsnaturen á kr. 95, —	til s. kr.
.. eks. Natur i Vestfold 1979 á kr. 25, —	til s. kr.
.. eks. Natur i Vestfold 1980 á kr. 25, —	til s. kr.
.. eks. En ny energiplan á kr. 10, —	tils. kr.
.. eks. En ny energiplan, klassesett á 30 eks. á kr. 225	tils. kr.
.. eks. Rauma/Ulvåa á kr. 45, —	tils. kr.
.. eks. Spar Saltfjellet á kr. 45, —	tils. kr.
.. eks. Plakat Oslo-marka á kr. 40, —	tils. kr.
+ porto- og ekspedisjonsgebyr	kr.
Totalt:	kr.

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:

- Samlet kjøp for inntil kr. 20, –, gebyr kr. 4, –
Samlet kjøp for inntil kr. 50, –, gebyr kr. 6, –
Samlet kjøp for over kr. 50, –, gebyr kr. 10, –

Navn: (i BLOKKBOKSTAV)

Adresse:

Poststed:

NB! Husk å angi betalingsmåte ved bestilling. De som ikke gjør det vil få bestilte varer tilsendt pr. postoppkrav.

- ☐ Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning.
(Stryk det som ikke passer!)

OBS! Varer som betales oss pr. bank- postgiro/postanvisning eller pr. sjekk blir ikke sendt fra NNV før beløpet er mottatt.

- ☐ Jeg/vi ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk – rask og riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

KALENDER/PLAKATER

100	 eks.	«Naturkalenderen 1982» å kr. 44, –	tils. kr.
	 eks.	«Naturkalenderen 1981» å kr. 20, –	tils. kr.
101	 eks.	Plakat «Fjellbakkestjerne» å kr. 30, –	tils. kr.
102	 eks.	Plakat «Svalesjert» å kr. 30, –	tils. kr.
103	 eks.	Plakat «Perleugle» å kr. 30, –	tils. kr.
104	 eks.	Plakat «Rådyrkalv» å kr. 30, –	tils. kr.
105	 eks.	Plakat «Gaupe» (E. Struksnes) å kr. 50, –	tils. kr.
106	 eks.	Plakat «Olje eller fisk?» (Rune Anderson) å kr. 15, –	tils. kr.
107	 eks.	Plakat «Vassdragsvern» (Morten M. Kristiansen) å kr. 30, –	tils. kr.
108	 eks.	Plakat «Darugiella – Maktas språk» å kr. 30, –	tils. kr.
109	 eks.	Plakat «Vinterfugler» Staffan Ullström å kr. 25, –	tils. kr.
110	 eks.	Plakat «Spiselige ville bær» (Hedvig Wright Østern) å kr. 35, –	tils. kr.

PROSPEKTKORT

200	 sett	Prospektkortserie «Kort og godt» (Morten M. Kristiansen) å kr. 10, –, sett å 9 stk.	tils. kr.
201	 sett	Prospektkortserie «Nasjonalparker» å kr. 12, –, sett å 9 stk.	tils. kr.
202	 sett	Julekort (Norske Naturfotografer) å kr. 25, – sett å 9 stk. doble	tils. kr.
203	 sett	«Indianerbrevet» å kr. 35, – sett å 5 stk.	tils. kr.
204	 sett	Julekort – enkle 9 kort å kr. 20, –	tils. kr.
205	 sett	«Fuglefrimerker» (Ree/Fjeldså) sett å 9 eks. enkle å kr. 20, –	tils. kr.
206	 sett	Julekort «blåmeis» (Viggo Ree) å 5 eks. doble m/konv. å kr. 25, –	tils. kr.

MERKER

300	 eks.	Stoffmerke «Norges Naturvern- forbund» å kr. 10, –	tils. kr.
301	 sett	Sett å 4 stk. klebemerker Norges Naturvernforbund» å kr. 15, –	tils. kr.
302	 eks.	Medlemsnål i sølv å kr. 10, –	tils. kr.
	 eks.	Medlemsnål i sølv (m/sikkerhetsnål) 1 1/2 x 1 1/2 cm å kr. 20, –	tils. kr.
303	 eks.	Medlemsnål i gull å kr. 20, –	tils. kr.
304	 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg» å kr. 25, –	tils. kr.
305	 sett	Sett å 5 stk. sy-på-refleks «rund» å kr. 25, –	tils. kr.
306	 eks.	Stoffmerke «Aksjon Rovfugl» å kr. 10, –	tils. kr.
307	 sett	Sett å 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl» å kr. 10, –	tils. kr.

308	 sett	å 5 stk. klebemerker store «La naturen gå i arv» å kr. 25, –	tils. kr.
309	 sett	å 10 stk. brevmerker «La naturen gå i arv» å kr. 10, –	tils. kr.
310	 sett	å 9 stk. brevmerker «Ekorn» (Staffan Ullström) å kr. 9, –	tils. kr.

KUNST

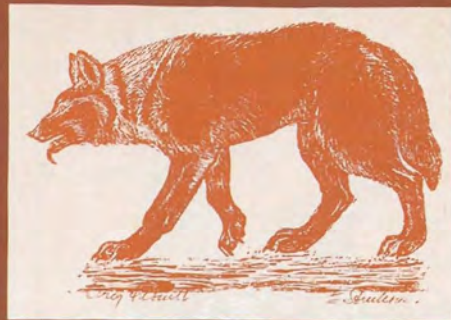
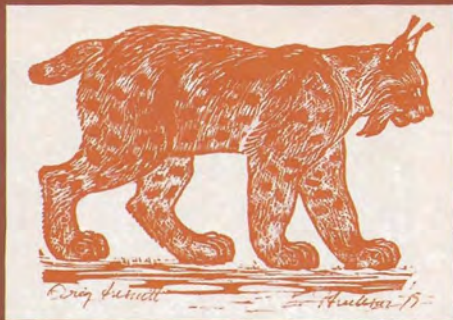
400	 eks.	Tresnitt bjørn (E. Struksnes) å kr. 35, –	tils. kr.
401	 eks.	Tresnitt ulv (E. Struksnes) å kr. 35, –	tils. kr.
402	 eks.	Tresnitt gaupe (E. Struksnes) å kr. 35, –	tils. kr.
403	 eks.	Tresnitt jerv (E. Struksnes) å kr. 35, –	tils. kr.
404	 eks.	Tresnitt oter (E. Struksnes) å kr. 35, –	tils. kr.
	 sett	Sett å 5 stk. tresnitt (bjørn, ulv, gaupe, jerv, oter) å kr. 150, –	tils. kr.
405	 eks.	Litografi «Brushaneleik» (Vivian Zahl Olsen) å kr. 300, –	tils. kr.

LITTERATUR

500	 eks.	U. Hafsten «Naturvernets århundre» å kr. 14, –	tils. kr.
501	 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur» å kr. 5, –	tils. kr.
502	 eks.	Bredo Berntsen «Litteratur om natur supplement» å kr. 15, –	tils. kr.
503	 eks.	A.-I. Jansen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet» å kr. 20, –	tils. kr.
504	 eks.	M. Segnestam «Den første naturboka» å kr. 15, –	tils. kr.
505	 eks.	Perarvid Skog «Økologi» å kr. 15, –	tils. kr.
506	 eks.	NNV's Energimotmelding å kr. 20, –	tils. kr.
508	 eks.	Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge» å kr. 65, –	tils. kr.
509	 eks.	H. Solheim «Olje eller fisk?» å kr. 24, –	tils. kr.
510	 eks.	Bryne/Garnåsjordet/Hofseth/Parr. «Energi, miljø og samfunn» å kr. 68, –	tils. kr.
511	 eks.	Alta-motmeldingen å kr. 20, –	tils. kr.
512	 eks.	«Dei siste vassdraga» å kr. 25, –	tils. kr.

+ porto og ekspedisjonsgebyr kr.

TOTALT kr.

De fem store

– nå i tresnitt av Eivind Struknes.
Velg mellom bjørn, ulv, jerv,
gaupe og oter – eller kjøp alle.

Farge rustbrun på hvitt japanpapir. Format ca. 20 x 25 cm. Pris pr.
stk. kr. 35,–.
Pris for hele serien, 5 stk. – kr. 150,–.

ÅRETS VAKRESTE JULEKORT

«Blåmeis på vinterkvist» er tegnet av Viggo Ree spesielt for Norges Naturvernforbund. Kortet er dobbelt, i fire farger og selges i sett à 5 eks. med konvolutter. Gled venner og kjente med en blåmeis til jul.

Pris kr. 25,– pr. sett.

Utryddet i Norge 5:

LEIRSOLEIE

Alle har vært borti soleiene, enten det var som barn da vi holdt smørblomsten, engsoleien, opp under hakene på hverandre, eller som voksen under luking av krypsoleie, det brysomme ugraset.

Soleiene utgjør ei stor og viktig slekt i floraen vår: Her finner vi vidt utbredte planter som engsoleie, krypsoleie og grøftesoleie; varmekjære og sørlige lavlandsplanter som knollsoleie og krattssoleie på tørr grunn, og kjempesoleie på våt grunn; barske polarelskere som polarsoleie som så vidt våger seg ned i Troms og Finnmark; og den unnselige, østlige lappsoleien som gjemmer seg bort innerst i Finnmark. Det kjære vårbudet, vårkål, er også en

soleie. De fleste soleiene har blankt smørgule blomster, men ikke alle har det: Vassoleiene, som vokser flytende i vann og stille elver, og den staselige kvitsoleien, som vokser i skoglier opp mot fjellet, har hvite blomster. Og, tindebestigeren av alle planter, isssoleie eller reinblom, har først hvite siden rosa blomster!

De fleste soleier er giftige – noen svært giftige. Dette gjelder tiggerssoleie som kan framkalle stygge, væskende sår dersom vi får plantesafta på oss. Dette benyttet tiggerne seg av i gamle dager. De gned seg med plantene slik at folk skulle synes synd på dem! Den giftigste soleien i Norge er antagelig setersoleie, en liten uanseelig plante som vokser til

fjells, ofte i gjødselvann ved setrene. Det sies at indianerne i Canada brukte den til pilegitt!

Leirsoleie (*Ranunculus hederaceus*) hører i likhet med sistnevnte art til de mer uanselige soleiene. Med sin krypende stengel, sine nyreforma, lappete blad, og sine ørsmå, hvite blomster er den så menn ikke noe å skryte av. Dessuten velger den seg voksteder av det slaget som utelukkende tiltrekker botanikere – leirete, våte strender, ofte delvis flytende i vannet – noe de fleste andre vil holde seg unna!

Leirsoleie var bare kjent fra Trøndelag. Her fantes den rundt Trondheim, blant annet ved Gamle Bybro, og på et par voksesteder i Stjørdal og

TEKST OG
TEGNING:
KLAUS
HØILAND

på Frosta. De fleste stedene grodde den ved salt eller brakt vann, delvis flytende ved flo sjø.

Leirsoleie er ellers utbredt i Vest-Europa og når opp i Sør-Sverige. Hvordan forekomstene ved Trondheimsfjorden skal forklares er uvisst, det er så lite vi vet om planten i Norge, men det er ikke usannsynlig at den opprinnelig var innført med ballast. Den ble oppdaget i 1840-åra og iakttatt temmelig regelmessig framover til 1920-åra. Da later det til å ha gått tilbake med den, og muligens ble den sett for siste gang i begynnelsen av 1950-åra.

Offer for forurensing

Egentlig er leirsoleien så liten og ubetydelig at det skulle være lite å skrike opp om. Dessuten, kanskje den ikke engang var opprinnelig vill i Norge. Ja, hadde planten bare forsvunnet på grunn av plantesamlere, hadde den neppe vært ofret så mye plass. Men, forsvinningsnummeret har ei uhyggelig undertone som gjør leirsoleien til en verdig kandidat blant de norske utryddete plantene: Den kan ha forsvunnet på grunn av forurensing! Et par ting taler for denne hypotesen: For det første er Nidelva, særlig på de stedene der leirsoleien vokste, forurenset. For det andre er det lite trolig at andre enn de mest iherdige plantesamlerne ville ha forsøkt seg på leirsoleien, voksestedet tatt i betraktning. Derfor synes det som om forurensingen, som økte sterkt etter århundreskiftet, kan være den mest naturlige forklaringen på plantens bortgang. At den også er blitt borte i Stjørdal og på Frosta, skyldes vel også forurensing. Store deler av Trondheimsfjorden er om ikke sterkt, så i hvert fall forurenset.

Derved er vi inne på et viktig poeng: Hva vet vi egentlig om plantenes reaksjon på forurensinger? – Egentlig nokså lite. Riktignok vet vi at fluor-røyk fra, for eksempel, aluminiumsverk har ganske drastiske virkninger på plantelivet, og at mange laver tar skade og dør av svoveldioksyd i lufta. Det foreligger også undersøkelser på hvorledes de høyere plantene reagerer på olje, industriutslipp, kloakk, tungmetaller

og sur nedbør. Resultatene fra disse undersøkelsene er som oftest lite oppløftende.

Råolje dreper

Når det gjelder fersk råolje, har denne en momentant drepende effekt på plantene på grunn av den sterke konsentrasjonen av aromatiske forbindelser som benzen, toluen, fenol, kresol osv. Eldre råolje er mindre farlig på grunn av at de giftige aromatiske forbindelsene har dampet bort, men oljehinna på plantene virker forstyrrende på deres fotosyntese. Dette gjelder også rensed olje.

Mange planter er ytterst sårbare overfor tungmetaller. Spesielt farlige er kopper, nikkel, krom og tinn. Vanligvis noe mindre farlige er bly, kvikksølv, sink, kadmium og selen (muligens fordi plantene har evne til å lagre disse metallene i, for plantene, ufarlige forbindelser; men derved blir plantene desto giftigere for omgivelsene).

Når det gjelder kloakk, inneholder denne mye plantenæring, fosfat og nitrogen. Dette forårsaker en kraftig algevekst. Når disse algene dør, råtner de, og ved denne prosessen forbrukes det oksygen. Vi får oksygensvinn i vannet. Slik «overeutrofiering» har på lang sikt skadelige virkninger på plantelivet.

Industriutslipp en fare

En verre fare representerer industriutslippene. Her finnes det oppløst uhumskheter som organiske såvel som uorganiske forbindelser, blant annet mange aromatiske stoffer, tungmetaller, olje og uønsket plantenæring.

Derfor, sjøl om vi freder et område, skjøtter det på best mulig måte, og tar alle forholdsregler imot naturplyndrerne, er det likevel én fare som sniker seg inn, og som ikke spør om fredningsvektene – forurensningen! La oss vende tilbake til soleiene igjen. Denne gangen til lappsoleien, beskyttet innen Øvre Pasvik nasjonalparks grenser, men ubeskyttet mot sure østavinder fra vår Store Nabo. – Jeg skulle likt å se den utenriksminister som tok opp denne saken med Kamerate Bresjnev! ❀

Geologisk kommentar til et omslagsbilde

Det vakre forsidebildet i Norsk Natur nr. 4/1981 (foto Dagfinn Skjelle) viser mere av interesse enn bare Snøhetta. Det er også et enestående geologisk bilde.

Bildet er tatt fra munningen av Kaldvellidalen, og i den midlere forgrunn ser vi store grusmasser som fortsetter over munningen av den øvre del av Stropsljødalen lengre borte. Grusmassene er deler av en endemorene som kan følges sammenhengende fra søndre Knutshø, over Nystuguhøi, rundt Stropsljødalen til Kolla. Endemorenen er sammensatt, på bildet ser vi tydelige rygger. Smeltevann har bidratt i avsetningen av grusmassene. Denne endemorenen markerer det siste bre-fremstøt av innlandsisen, i Preboreal tid, da mesteparten av Sør-Norge fremdeles var isdekket helt til Oslo. Men fjellene og viddepartiet som vi ser i bakgrunnen på bildet, og alt som ligger nordenfor og vestenfor var blitt isfri, unntatt de dype dalene hvor brestrømmene rant ut over vannskillene. En stor brearm rant nedover Drivdalen, hvor endemorenen er brutt. Den bretungen som avsatte endemorenen på bildet var en «blindarm» til denne hovedarm, derfor har smeltevannet bidratt sterkt til utforming av endemorenen som bildet viser. Det er omtrent 9 500 år siden disse avsetningene ble dannet.

Per Holmsen

min mening!

Er dette blant Naturvernforbundets oppgaver?

«Jeg ser til min store forundring at Naturvernforbundets representant i direktoratet for vilt og ferskvannsfiske har gått inn for tvungen innløsning av de gamle særrettigheter til noen fiskevatn i Ringeby kommune. Alle som kjenner denne sakens oppkomst og forløp vet at dette er en politisk – for ikke å si partipolitisk sak – hvor hovedhensikten er å få vekk private rettigheter uten at dette vil ha noen særlig praktisk betydning for fiskeriet i sin almindelighet der i bygden. Er det så at slike ting er blant Naturvernforbundets oppgaver vil undertegnede ta medlemskapet opp til overveielse.

Trygve Haakenstad

Trygve Haakenstad er forbauset over at Naturvernforbundets representant i styret for Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk er med i avgjørelser i politiske saker. Jeg må derfor få presisere at svært mange av de saker Styret behandler blir rubrert som politiske. Som fullverdig medlem av Direktoratets styre finner jeg det som min plikt å ta stilling til alle saker styret har til behandling. Grunnlaget for min vurdering og holdning i de enkelte saker er selvsagt naturvern- og ressurs hensynene.

Når det gjelder den aktuelle sak må det være klart at for Naturvernforbundet er *forvaltningen* av ressursene det viktigste, ikke hvem som eier områdene. Etter nøye å ha vurdert de forskjellige momenter i saken, hvor også spørsmålet om almenhetens rettigheter kommer inn, fant jeg det riktig å ta den beslutning jeg gjorde.

Ragnhild Sundby

Svar til Magne Lilleeng frå Inge Lien

Etter å ha lese mine artiklar i Norsk Natur nr 3 1981 byrjar du, Magne Lilleeng, å lure på kva slags foreining du er med på å støtte med medlemskapen din!

Skal utgjevar-organisasjonen stå ansvarleg for alle synspunkt i bladet, vil det utelukke innslag av folk med ansvar for sitt eige syn. Dette vil vera i strid med presse- og mediaskikken i landet, og det vil skade vonene for kulturell framgang.

Mitt hovudpoeng var ein strid mot den mentaliteten som vil forvalte villmarka utfrå *ei fordømande haldning* til skapningar i naturen. Du droftar ikkje dette, men køyrrer dine eigne kjepphestar, mellom anna at vi må regulere veidarstammene. Eg har aldri gjort meg til talsmann for det motsette – likevel skal dette liksom vera motinnlegg mot meg.

Du framstiller deg sjølv som veidarnar. Mitt strev kallar du einøygd kamp som neppe tener veidarane, og du prøvar å avvise heile problemet ved å skrive: «Det er ikke rovdyra i seg sjøl de har noe imot». Men faktisk står det fram folk i eigenskap av villmarksforvaltare som til dømes hevdar at veidarane er vonde vesen som mennesket pliktar å fjerne på line med annan vondskap for å skape ei betre verd. Korleis vil du da som veidarnar møte desse?

Du avsluttar med å spørje kva tre uttrykk står for. Spalteplassen vil her hindre ei utdjuping, og eg vil syne til tidlegare artiklar i Norsk Natur:

Ein artikkel i nr 2 1980 peikar på at eg ikkje ser noko enkelt svar på kva som er *alternativ beitebruk*, men eg har mellom anna hevda at det er gale å leggje stendig meir økonomisk innsats i kvar sau for han skal fungere som villdyr, og dermed leggje grunnlag for større tap i ei uviss villmark. Eg har peika på at storfe i sume høve kan vera alternativt beitedyr, og eg har spurt kor mykje sauekjøt vi har råd til å produsere (!).

Eit lite vink om kva som kan vera «*balansert og framtidretta natursyn i landbruket*» kan eg kanskje gjeva ved å peike på det motsette: «Me har ikkje bruk for

rovdyr ... skryte av at vi har desse udyra i fjella og skogane våre», (nr. 3 1981). Ein artikkel i nr 1 1980 innleiar slik: «Det er veidarnar som vil halde norsk utmark «rein for rovdyr». For å trøste naturvernarnarane hevdar dei at veidarane er sikra ei framtid i Sverige og Finland der småfeholdet er mindre utbreidd».

Vi manglar ein *harmoniserings-vilje* som i alle fall ikkje blir utvikla ved at medlemmer i Norges Naturvernforbund forsvarar økonomiske interesser mest som ei naturfiendsleg utviklings-lei skulle vera vår einaste utviklings-von.

Inge Lien.

Østlandske Naturvernforenings høstmøte

avholdes fredag 4. desember 1981 kl. 19.00 i Sangerhallen, Håndverkeren, Rosenkrantzgt. 7, Oslo.

Program fastsettes senere og vil bli kunngjort i dagspressen.

I samsvar med vedtak på siste årsmøte vil revidert regnskap bli fremlagt til godkjenning kl. 18.30.

Kryssord nr. 3 – løsning og vinnere

Vinnere av kryssordoppgaven i nr. 3 ble Svein Nuke, Oslo – Inger Beth Bernhoft, Nettun – Åse Johansen, Sandviken. Vinnerne har fått hver sin naturbok som påskjønnelse for innsatsen.

P	L	K	A	L	A	T	N	A	R	A	N	E	K	O	R	N	E	A	G	L	E	J	E	D
L	U	N	D	E	F	U	G	L	A	A	S	E	N	I	Ø	M	T							
K	A	L	A	K	O	K	Ø	Y	E	N	S	T	I	K	K	E	R							
N	A	S	J	O	N	A	L	P	A	R	K	A	L	E	L	U								
A	T	N	A	R	A	N	E	K	O	R	N	E	A	G	L	E								
E	U	E	N	S	O	T	N	E	N	E	J	E	D											
B	K	A	T	A	R	I	N	A	A	M	A	G	E	R	E									
R	O	A	R	P	E	N	D	R	U	M	L	I	N	E	R									
G	T	D	E	N	E	S	T	A	N	K	S	O	P	P	A									
L	O	I	M	O	T	K	A	R	A	T	E													
D	R	A	K	E	H	O	D	E	A	R	B	O	R	N	T									
Y	L	E	L	N	I	L	D	E	R	K	L	O	T	E										
R	P	K	V	I	E	L	S	E	L	U	O	P	E	R										
H	E	R	O	D	E	S	I	T	Ø	L	S	T	I	B										
L	E	V	A	N	T	E	N	E	N	G	M	O	S	K										
R	I	M	E	I	A	V	I	N	S	J	O	S	M	O	S									
V	I	L	Ø	P	B	A	K	K	E	L	S	E	N	K	E									
E	E	R	Y	P	P	L	E	D	E	G	G	T	E	R										
S	T	R	E	V	E	A	L	O	E	D	R	O	N	E	R									
M	E	D	L	E	M	S	V	E	R	V	I	N	G											

Til aksjon mot inflasjon!

Norges Naturvernforbund starter nå en innsamlingsaksjon. Dette er tvingende nødvendig om vi skal opprettholde eller helst øke aktiviteten – tross inflasjon og prisstigning. Kontingentforhøyelse og økt tilskudd fra staten har betydd mye for forbundets økonomi i år. Men tross dette har kostnadsøkning og krav om økt innsats gjort det ytterst problematisk å få endene til å møtes.

Det er i dag klart at forbundet trenger penger! Alternativet er nedtrapping av virksomheten. Men det kan vi ikke gjøre! – dertil er de oppgavene vi har foran oss altfor mange og betydningsfulle. Og fremfor alt: Arbeidet må gjøres nå! Naturvernsaker kan sjelden vente til i morgen, til man får tid og råd.

Mange gjør en aktiv, frivillig arbeidsinnsats for forbundet. For andre passer det bedre å bidra økonomisk, og disse har støttet flere av våre store merkesaker.

Men forbundets arbeid er ikke bare merkesaker. Det hele drives fram av et organisasjonsapparat som rammes hardt av de generelle kostnadsøkningene. Derfor er også generell økonomisk støtte nødvendig.

Våre medlemmer *vet* hvilke resultater forbundet, med beskjedne midler, har oppnådd. Og vi har tillit til at de forstår hva svekket økonomi betyr for arbeidet. Truslene mot natur og miljø øker fra dag til dag. Og det er tvingende nødvendig at forbundet får økonomisk ryggrad til å mestre de stadig flere oppgavene som melder seg.

Vi håper på full oppslutning om innsamlingsaksjonen vi nå lanserer. Og vi lover resultater tilbake.

Per Olav Tveita
Formann

LØNNETRE

Akvarell og tekst av Sissel Gjersum

*I min gule lønnekrone
leker tusen hvirvelvinder.
På mitt røde lønnesjal
triller klare himmelperler.*

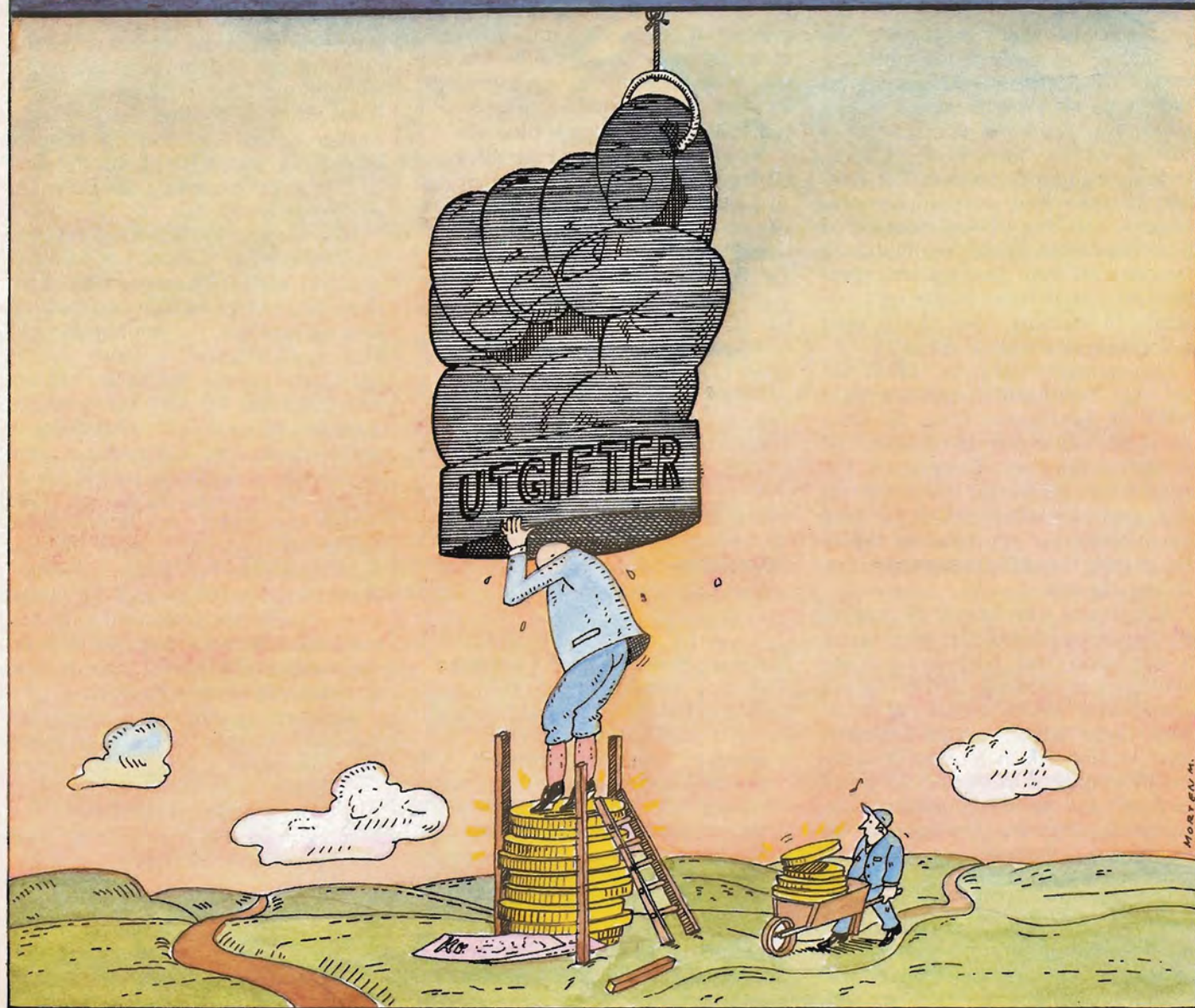
*I min grønne lønnekåpe
revner alle sømmer,
bladene de strømmer,
daler, sirkler ned på jord.*

*Sort og naken står jeg her,
hutrer mine grener.
Men på mine lønnetær
lander gyldne blader.*

*Og når sneen stille kommer.
Hvit og myk og lun og god,
lik din egen varme dyne,
se, da faller jeg til ro.*

HJELP OSS Å FÅ OPP RULLEGARDINEN

Les formannens appell
– og bruk vedlagte innbetalingskort!

Verdens beste blad?

AV HAAKON VENNEMO

Om dette er meningene delte, men vi i NU er litt stolte av tidsskriftet vårt, Natur og Samfunn. Tidligere var bladet – under navnet Skog og Mark – et rent medlemsorgan for Natur og Ungdom, men etter omorganisering og navnebytte for et par år siden har det fått en mer utadrettet profil. I høst er redaksjonen i Natur og Samfunn fornyet og utvidet med tanke på å oppfylle målsettingen vår: Et aktuelt miljømagasin for ungdom.

Natur og Samfunn retter seg altså meget mot vanlig ungdom, men det fører ikke til at vi er redd for å ta opp vanskelige og omfattende politiske temaer til drøfting – snarere tvert imot. I de siste numrene av bladet har vi for eksempel skrevet om – forlengelse av Nord-Norge-banen, røyking og den 3. verden, sur nedbør, kampen mot narkotika og indianernes stilling i USA – det siste i en artikkelserie. Ved å lese Natur og Samfunn får man også kjennskap til arbeidet som drives i Natur og Ungdom's 70 lokallag, idet rikelig med spalteplass er avsatt til dette.

Da sommeren var over, forelå Natur og Samfunn's temanummer «Olje og Samfunn». Over 32 sider har vi her behandlet de fleste sidene av den norske oljevirksomheten. I til dels kritiske vendinger kommenterer vi dagens norske oljepolitikk i dette temanummeret, og skisserer samtidig et mer fornuftig alternativ, ressursmessig sett.

Å skrive så folk forstår er et mål i seg selv, men med tildels unge lesere er det enda mer nødvendig å uttrykke seg noenlunde lettfattelig om kompliserte saker. Natur og Samfunn legger derfor vekt på å tilrettelegge stoffet slik at leserne ikke får lyst til å legge bort bladet. Dette til forskjell fra de fleste andre samfunnsengasjerte publikasjoner i vår tid, der et knusktørt og byråkratspråk ser ut til å dominere.

Medlemmene av NU får Natur og Samfunn sendt i posten. Det er også endel som abonnerer på bladet, men dessverre ikke så mange som vi kunne ønske. Blant annet er tids-

skriftet vårt for lite kjent blant leserne av Norsk Natur. Vi er ikke i tvil om at Natur og Samfunn utgjør et nyttig supplement til Norsk Natur, både på grunn av mye ulikt emnevalg, og på grunn av ulik stil. Slik har folk glede av begge bladene.

Vi vil derfor benytte anledningen til å oppfordre NNV's medlemmer til å abonnere på bladet vårt. Abonnement på Natur og Samfunn koster – hold Dem fast – kr. 40,-. For et år! Det kan tegnes ved å sende inn kupongen nedenfor, eller skrive et kort til

Natur og Ungdom, Stenersgt. 16, Oslo 1.

Jeg vil abonnere på Natur og Samfunn for kr. 40,- for seks nummer (ett år). Send meg innbetalingskort.

Navn

Adresse

Natur og Samfunn nr. 5 i handelen!

Natur og Samfunn nr. 5/1981 kommer nystiftet fra trykkeriet i disse dager. Av innholdet kan nevnes:

- norske ungdomsopprørere om framtid, miljøkatastrofe og atomtrussel
- ny teknologi, vi intervjuer Jon Bing
- Rauma/Ulvåa i serien «Våre vassdrag» etc.

Selges på gata, i bokkaféer eller direkte fra Natur og Ungdom for kroner syv.

Sparehus for 80-åra

Kan man rense avløpsvann i sin egen hage? Hvilke hagevekster bør man skaffe seg hvis man ønsker noe som både skal være til nytte og til pryd? Hvor får man kjøpt utstyr til å bygge et solvarmeanlegg?

Denne typen spørsmål får man svar på i boka «Sparehus for 80-åra» av Nils Skaarer. I forordet tar forfatteren et økologisk utgangspunkt – målet må være å produsere og forbruke på en mindre miljø-ødeleggende måte enn idag, også i boligsektoren. Samtidig er boka tydelig inspirert av sjølbergingsstankegang. Mange av idéene Skaarer legger fram vil være nyttige for folk som ønsker å gjøre seg mindre avhengige av sentrale myndigheter når det gjelder energiforsyning, drikkevann, avløp og kloakk osv.

Nils Skaarer har selv arbeidet med ressursvennlige boliger i et forsøksprosjekt på Ås. Dette har sikkert bidratt til at boka er blitt såpass konkret og praktisk, og den har da også fått undertittelen «Husbyggerens idé-bank». Enten det dreier seg om energisparing og alternativ energi, gjenvinning av avfall, behandling av avløpsvann eller nyttevekster med pryddverdi presenteres stoffet på en svært «matnyttig» måte, og boka skiller seg derfor noe ut fra andre bøker om lignende emner. Illustrasjonsmaterialet er godt, litteraturhenvisningene er mange og detaljerte. Typisk for boka er det også at den inneholder en lang liste over leverandører forskjellig utstyr som omtales i de enkelte kapitlene.

Ressurs- og miljøvennlige boliger har hittil befunnet seg mest på prate- og teoristadiet i Norge. «Sparehus for 80-åra» kan forhåpentlig bidra til å bringe dette viktige temaet noe mer over på det praktiske og politiske planet.

Nils Skaarer:
Sparehus for 80-åra.
Dreyers Forlag 1981

Jan Borring

Verv nye medlemmer!

Vi fortsetter den store verveaksjonen med premier til alle...

Premiene gjelder for vervede hovedmedlemmer – men 2 familiemedlemmer regnes som ett hovedmedlem.

1 nytt medlem: Et stoffmerke, Norges Naturvernforbund

2 og 3 nye medlemmer: Fossekall (Norges nasjonalfugl), tresnitt av Eivind Struksnes

4 og 5 nye medlemmer En neverbutt, laget av Koll Granli, Trysil

6 og 7 nye medlemmer Et glass, type Tangen fra Hadelands Glassverk

8 og 9 nye medlemmer En stor keramikk-kopp (te/dessert/suppe), laget av Pille og Vegard, Fredrikstad

10 nye medlemmer ..: Naturvernforbundets emblem i sølv utførelse som anheng (leveres uten kjede)

15 nye medlemmer ..: En kniv, laget av knivsmed Isak Strømeng, Karasjok

20 nye medlemmer ..: En ryggsekk fra Lill-Sport

25 nye medlemmer ..: En akvarell av Sissel Gjersum. (Akvarellene er benyttet som illustrasjon i Norsk Natur)

Slik verver du:

Vervekortet finner du på siste omslagsside i Norsk Natur. her fører du opp navn og adresse på de personer som verves som nye medlemmer.

NB! Husk å angi hovedmedlem/familiemedlem.

Kortet sendes så til oss. Portoen betaler vi. Straks vi har mottatt kortet sender vi ut Norsk Natur til de nye medlemmene!

Natur, for familiemedlemmer kr.10,-

Kontingenten sendes inn over postgiro 5094602 eller bankgiro 6001-05-70835

NATURVERNSKOLE I VINTER

Kom ut av avmakts-kjensla og inn i skapande, natur-etisk innsats!

Akademiet i Rauland, Norges Naturvernforbund og Noregs Ungdomslag skipar i vinter til to lengre vaksenkurs i naturvern. Kursa vendar seg til personar som er minst 18 år. Det er ein fordel å ha bakgrunn i miljøfag og naturvern-engasjement. Føremålet med kursa er å gjeva deltakarane ein betre føresetnad for å vera med i utvikling av naturvernarbeidet.

LANGKURS 1: NATURVERN-ADMINISTRASJON OG VAKSEN PEDAGOGISK ARBEID. 12 kursveker frå 2/11-81 til 5/2-82. Hovudemna på dette kurset er: Organisasjonsteori og organisasjonsutvikling. Administrasjonslære med ordning og styrking av eigenaktiviteten, kontorstell og leiarskap. Saksgang, planavgjeving, planleggingsorgan og konsesjonsgjevande instansar. Alternativ vaksenpedagogikk, vaksenopplæring, prosjektarbeidsmetoden,

møtepraksis, tilskiping av kortkurs og PR-arbeid.

LANGKURS 2: NATURVERN-DEBATT OG ALTERNATIV SAMFUNNSUTVIKLING. 12 kursveker frå 8/2-82 til 14/5-82. Hovudemna er: Drøfting av drivkreftene bak den kulturelle utviklinga. Debattlære med kommunikasjonsteori, argumentasjonsanalyse og natur-etikk. Styrking av rettskrivinga og oppøving i klårare språkbruk. Idehistoriske røter. Emne frå nyare historie. Aktuelle naturvernsaker. Demokrati og partipolitikk. Rettvis fordeling og alternativ samfunnsutvikling.

På begge kursa vil det bli undervist i kroppsoving med treningslære og fjellskiløping med øving i turleiing. Stipend og lån. Nærare opplysningar, kursplan og søknadsskjema får ein ved å vende seg til:

NATURVERNSKOLEN

Akademiet i Rauland

3864 Rauland

Telefon nr 036 73 100, lokalt nr i kontortida: 3363 eller 3126. Etter kontortid: nr 3363.

NORGES NATURVERNFORBUNDS landsmøte 1981

Fra Norges Naturvernforbunds landsmøte på Klones i Vågå.

PER OLAV TVEITA ny formann i Norges Naturvernforbund

Ved forbundets landsmøte i juni ble Per Olav Tveita, Stavanger, valgt til ny formann i Norges Naturvern etter Hans J. Engan, som etter to perioder i formannsstolen hadde frasagt seg gjenvalg.

Naturvernforbundets landsmøte ble holdt på Klonas jordbruks- og husmorskole i Vågå 19.–20. juni, med 90 deltakere, hvorav 58 representanter for kretsforeningene. Hovedsakene på landsmøtet var:

1. Kraftutbygging i Jotunheimen og Gudbrandsdalsvassdraget.
2. Naturvernforbundets syn på friluftslivet. Det ble vedtatt en rekke uttalelser:

Til Regjeringen:

- om vernede vassdrag som må sikres mot uheldige inngrep
- om at våre gjenværende ikke-konsesjonsbehandlede vassdrag må vurderes samlet
- om Viltloven
- om kraftutbygging i Jotunheimen og Gudbrandsdalsvassdraget.
- om etablering av norsk industri, og eksport av norske varer og tjenester til utviklingsland.

Til Miljøverndepartementet:

- om departementets arbeid med utbyggingssøknaden for Rauma/Ulvåa og det foreslåtte verneområdet i Nord-Ottadalen.
- om departementets forpliktelser og muligheter i lys av St.meld. nr. 68, «Vern av norsk natur».

Til Fylkesordføreren i Møre og Romsdal:

- om energimeldinga for Møre og Romsdal og fylkesadministrasjonens framlegg om utbygging av Rauma/Ulvåa.

Kraftutbygging i Jotunheimen og Gudbrandsdalsvassdraget

Innenfor den oppsatte tidsramme, ble temaet gitt en bred behandling, og planene om kraftutbygging og konsekvensene av den ble belyst fra fem innfallsvinkler.

1. Presentasjon av planer, vassdrag og berørte områder.

Fredrik Heitkøtter, Oppland Naturvern, tok utgangspunkt i de tre elementer som naturen er tuftet på og som er gjenstand for vern. Heitkøtter hevdet at en nå er i ferd med å ødelegge elementet vann med kraftutbygging og forurensning. En utbygging av Jotunheimen/Breheimen vil være et vesentlig ledd i denne ødeleggelsen, for så vidt som man her står overfor det største naturinngrepet i Norges historie. Heitkøtter reiste spørsmålet om noen av de berørte parter, naturvernet inkludert, virkelig hadde skjønnet konsekvensen av dette. Totalt vil omlag

1000 km vassdrag bli berørt, langs disse bor 4–500 000 mennesker. Bare Gjende og Sjøavassdraget er vernet, mens alle vassdrag i Øvre Otta vil bli kuttet i 750 m høyde av en 100 km lang tunnel. Omlag 10 mill m³ fast fjell skal tas ut.

2. Betydningen av en eventuell utbygging av Jotunheimen for Lågen og Mjøsa.

Seksjonsleder *Hans Holtan* ved Norsk institutt for vannforskning (NIVA), beklaget innledningsvis at forskningen i denne sammenheng var begrenset til adskilte felter, slik at en helhetsvurdering ble vanskeliggjort. Holtan antok at det var forurensnings-situasjonen i Mjøsa som til nå hadde forhindret utbygging av Jotunheimen.

Økningen i fosforbelastning og klorofyllmengde startet omkring 1950 og har siden økt eksponentielt fram til 1975. At algemengden i Mjøsa senere har vært noe lavere, har delvis sin årsak i kalde, våte sommere, og i 1979 stor vannføring i Gudbrandsdalslågen, men forurensningsbegrensende tiltak må også antas å ha spilt en viss rolle, hevdet Holtan.

Vannmengden fra Gudbrandsdalslågen har stor betydning for

Formannens tale

Ved åpningen av landsmøtet holdt den avgående formannen, Hans J. Engan en tale der han blant annet trakk fram negative og positive hendelser i det forløpne året. Vi gjengir her utdrag av formannens tale.

Stortingsmeldingen om vern av norsk natur må bety en enorm oppnormering av Miljøverndepartementets ansvansområde, noe som må få snarlig innvirkning på mange plan også når det gjelder den personellmessige og økonomiske situasjon, uttalte *Hans J. Engan* i sin åpningstale på forbundets landsmøte. – Det er gledelig, ja, bemerkelsesverdig, at vi nå har fått denne stortingsmeldingen, og at den ble tiltrådt av et samlet storting.

– Jeg vet ikke om noe annet land som har forsøkt som her å gi et helhetsperspektiv for bruk og vern av natur og ressurser. Alle som har deltatt i dette arbeidet fortjener takk og ære, slo Engan fast. – Vi håper at innholdet i stortingsmeldingen vil bli den rettesnor for norsk naturforvaltning som den er ment å være.

Av andre gledelige ting som har skjedd i dette arbeidsåret, nevnte Engan opprettelsen av Jotunheimen og Hardangervidda nasjonalparker, og den nye lov om viltet. Denne loven er en epokegjørende forbedring av lovverket når det gjelder vern av dyreliv og viltets leveområder.

Selv om vi også har fått en «verneplan II for vassdrag», er det helt nødvendig med en forsterkning av vassdragsvernet gjennom en «verneplan III». En mer fremtidsrettet og fornuftig bruk av den elektriske energi som allerede er tilgjengelig, tilsier at en slik plan må bli omfattende. Regjeringens energimelding legger opp til en kostbar, unødvendig og naturødeleggende sløsing med energi. Diktet av særinteresser ønsker eller tør man ikke ta hensyn til fakta som feilaktige el. prognoser, energiøkonomisering og sparing.

Av svært mange grunner må Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen nå granskes med hensyn på de meto-

der som brukes ved prognoseberegninger for energiforsyningen. De tall som legges fram for myndighetene, har i ettertid gang på gang vist seg å være så misvisende at det bør få konsekvenser for etaten. Engan slo til lyd for en granskingskommisjon satt sammen av personer som er uavhengige av denne «stat i staten», og med mandat til å granske både arbeidsmetoder og organisasjon. De som ved forskjellige anledninger har uttrykt sterk bekymring for demokratiet, bør være de første til å forstå nødvendigheten av dette, sa han. I forbindelse med forbundets rettslige engasjement i Alta-saken kom Engan inn på utviklingen i skjønnsrettssaken, der vi søker å føre bevis for at Regjeringens utbyggingsvedtak ikke kan være gyldig grunnet feil i saksbehandlingen. Domstolen i Alta mente med en stemmes overvekt at utbyggingsvedtaket er gyldig. Forbundet og de andre interessenter anket vedtaket til lagmannsretten, men opplever at staten vil ha saken direkte for Høyesterett. At Høyesterett fatter positivt vedtak om dette, vil jeg betegne som en klar politisk dirigert avgjørelse, sa Engan.

Også politiaksjonen i Stilla var egnet til å skape uro, og vekket assosiasjoner til andre hendelser i vår historie, og til land vi ikke liker å sammenlikne oss med, mente formannen i Naturvernforbundet. Vår organisasjon hadde ikke noe med demonstrasjonene å gjøre, men politiaksjonen gjorde et dypt inntrykk på oss, særlig fordi Staten i denne saken selv er på utrygg grunn. Tilsvarende hensynsløst mente han Staten også hadde opptrådt i Orklasaken overfor mennesker som ville redde Innerdalen fra brutal naturødeleggelse. ❖

Mjøsa. Algemengden skyves ut av flommen, og uten denne gjennomspylingen ville situasjonen vært langt verre. Holtan påpekte at en eventuell regulering vil endre såvel helhet som de enkelte deler av vannøkologien.

Holtan understreket nødvendigheten av å komme ut over de sektorielles fagrapporter til et forsknings-samarbeid som kan resultere i en velfundert helhetsvurdering av vassdragsreguleringens virkninger.

3. Grunnvann i Norge. Forekomster, utnyttelse og beskyttelse.

Professor *Steinar Skjeseth* la vekt på å vise hvor viktig det er å få klarlagt hvilke grunnvannsressurser som står til rådighet. Kjennskapen til våre grunnvannsforekomster er fremdeles mangelfull. Kartlegging og forskning på dette området må derfor intensiveres. Grunnvannet finnes i et rikt forgrenet vassdrags-system i fjellet. Løsavleiringer har en kombinert effekt ved at de mater og beskytter grunnvannet. Grunnvannet kan også sees som en sikkerhets-ventil for vassdragene. Det er derfor en intim forbindelse mellom grunnvann og vassdrag. Grunnvannsforekomstene langs vassdragene er en naturlig del av vannsystemene og opptrer i en naturlig balanse med elver og sjøer og styres av disse. Reguleringer av vannføring og vannivåer i vassdraget vil derfor påvirke grunnvannsreservoarene. Slik grunnvannsendring vil påvirke jordbruksarealer og får geotekniske konsekvenser med bl.a. frost i jord.

Det er mulig og nødvendig å lage detaljerte kvartærgeologiske/hydrogeologiske kart som kan forutsi konsekvenser av vassdragsregulering, hevdet Skjeseth, som avsluttet med en lysbildeserie som viste konsekvensene av en overføringstunnel i Vinje. Tunnelen lå 200 m under bakkenivå og førte til tørrlegging av et 10 km² stort område.

4. Utbyggingsplanene og de tekniske inngrep.

Lærer *Per Steinar Løkken*, Skjåk, illustrerte med lysbilder de inngrepene som vil komme på tale i forbindelse med reguleringen. Han tok oss

med på en vandring som startet med det forholdsvis urørte Tordalsområdet hvor elvene Tora og Frøysa vil bli redusert til 1/3 av naturlig vassføring. I munningen på Torsvatnet vil det bli bygd en dam som fører til at 3000 mål hogfjellsmark blir neddemmet. Ved Billingen skal to steintipper med tilsammen 150 000 m³ tunnelmasse plasseres. Videre vil det bli steintipp ved Botnesetrene. Hovedbassenget blir i Raudalen. Fyllingsdammen her blir 130 m høy og det skal brukes 2,8 mill m³ fyllmasse som delvis skal sprenges ut i nærheten av damområdet. Den nye reguleringshøyden på over hundre meter vil ødelegge dalføret totalt, slo Løkken fast. Nær 9000 mål beite og fjellmark vil bli satt under vann.

Øverst i Bøverdalen blir Høydalsvatnet stengt med en 35 m høy dam, og vel 1500 mål beite og fjellmark blir neddemt.

Av elver som skal inn i takrenneprosjektet og dermed blir så godt som tørrlagt, er Åstri, Kollungselvi, Tundra og Bøvra nedenfor Høydalsvatnet. Leira vil få en restvannføring på 1/3. Ottaelva i Skjåk vil få en vannføring ned mot 1/10 av den naturlige. I tillegg til disse inngrepene må store kraftledninger bygges.

Løkken stilte til slutt spørsmålet om hva som kom til å skje med gårdene langs de vassdrag som nå blir tørrlagte. Hva vil skje når den naturlige vannføringen snus på hodet? Hva vil skje når elvenes gjennomspylningseffekt forsvinner?

5. Utbygging sett fra sosial vinkel.

Innlederen *Bjørge M. Andersen* hevdet at vasskraftutbyggingen snart hadde nådd sin ytterste grense. Mer elektrisk energi ser ikke ut til å føre til økonomisk vekst. I stedet er det nå de sosiale problemene som øker. Ny teknologi og billig elektrisk kraft rasjonaliserer bort arbeidskraften og fører til flytting, urbanisering og avfolkning av utkantene.

De offentlige helse- og sosialbudsjettene er sprengt, bl.a. p.g.a. velferdssykdommene som henger nøye sammen med våre stressfylte og energikrevende livsvaner.

I denne situasjon representerer de store naturområdene en trivselsfak-

tor som knytter oss til våre røtter, og de små grendene en god mulighet for menneskelig kontakt.

Andersen henviste til undersøkelser fra kraftutbyggingskommuner som viser at utbygging stort sett ikke fører til flere varige arbeidsplasser. Den har heller ikke vist seg å innebære noen gullalder i kommunene. Derimot har kraftutbygging i 60-åra vært en katastrofe for norsk natur. Primærnæringene er blitt påført skade, og næringsstrukturen er blitt endret. Det alvorligste sosiale problemet er at opptil 40 % av anleggsarbeiderne fra utbyggingsstedet, følger med entreprenøren til neste anlegg. I Aurland har f.eks. innbyggertallet gått tilbake til og med under kraftutbyggingen.

Kraftutbyggingen skaper således ofte fraflyttingskommuner, pendlerproblem, isolasjon, unaturlig kjønns- og aldersfordeling og alle de sosiale konsekvensene dette fører med seg.

Avslutningsvis kom Andersen inn på folks begrunnede frykt for dambrudd. Hun hevdet også at det ikke var foretatt en eneste undersøkelse av sosiale konsekvenser ved vassdragsutbygging til tross for den omfattende utbyggingen vi har hatt her i landet.

Naturvernforbundets syn på friluftslivet.

Temaet «Friluftsliv» ble behandlet i tre innledningsforedrag som belyste følgende momenter:

1. Hva er friluftsliv?
2. Friluftsliv i offentlig plansammenheng.
3. Friluftsliv med henblikk på vegledning og/eller tilrettelegging.

Friluftslivet i offentlig plansammenheng.

Byråsjef *Harald S. Ruberg*, Miljøverndepartementet, tok utgangspunkt i ferdselsretten som grunnpilar for det norske friluftslivet. Fra å ha vært et uttrykk for den nære kontakten mellom mennesket og resten av naturen, har friluftslivet, i takt med urbaniseringen, endret karakter i retning av fritidstilknytning til naturen. Ruberg pekte på at den

økende fritidsbruk av naturen nødvendigvis måtte medføre konflikter. Dermed melder behovet seg for en presisering og regulering av ferdselsretten.

Ruberg mente at omfanget av friluftsliv vil øke. Dette vil i såfall føre til økt bruk av alle typer områder. Dermed står man overfor friluftslivets økologiske problemstilling: Er det behov for å regulere, begrense og eventuelt forby visse former for aktiviteter i naturen? Slik regulering vil kanskje bli problematisk nettopp fordi friluftslivets aktiviteter oppfattes å skulle være frie, hevdet Ruberg.

Ruberg understreket også friluftslivets sosiale problemstilling. Friluftslivet er et selvsagt gode, og det bør derfor arbeides for en rimelig fordeling av dette godet. Dagens utfordring ligger i å gi de grupper som ikke tar del i godene, muligheter til å gjøre det.

Fordelingsspørsmålet har også en geografisk side. Bybefolkningens behov for naturopplevelse må dekkes i grise- og grøntområder. En må derfor sørge for å unngå at lokalsamfunn blir sittende igjen med ulemper, mens storsamfunnet høster fordeler.

Ruberg pekte på at det er i skjæringspunktet mellom å la flest mulig få del i friluftsgodene og behovet for å motvirke den økologiske belastning på naturområdene at den offentlige friluftslivspolitikken må utformes.

I denne sammenheng vil det bli behov for ulike grader og former for tilrettelegging. Det er ikke ønskelig med tilrettelegging overalt fordi en ønsker å medvirke til et variert friluftslivsmønster. Generelt kan en si at graden av tilrettelegging bør avta jo lenger en kommer bort fra tettstedene. I så måte bør spilevendingssprinsippet gjelde: naturområdene bør i utgangspunktet ligge urørte, fordi det er den urørte naturen som er grunnlaget for friluftslivet. Behovet for tilrettelegging må særskilt begrunnes og først settes i verk etter en samlet vurdering, framholdt Ruberg.

Ruberg avsluttet med å vise til stortingsmeldingen om vern av norsk natur der det heter at departe-

mentet vil prioritere tiltak som tilgo-
deser de mindre ressurskrevende
former for friluftsliv.

Hva, hvordan og hvorfor fri- luftsliv?

Hva er friluftsliv? Hvordan bør fri-
luftslivet utøves? Hvorfor driver vi
friluftsliv? *Nils Faarlund*, vegleder i
friluftsliv, mente at disse tre spørs-

målene hang nøye sammen. For å
vise denne sammenhengen tok han
utgangspunkt i forholdet menneske-
verd – naturverd. Friluftslivet er for-
midlet av den frie natur, den som
mennesker ikke har bearbeidet. For-
utsatt at naturen har verdi i seg selv,
er det grunn til kritikk av all natur-
øding i forbindelse med ute-aktivi-
teter i fritiden. Friluftslivet skal ikke

bekjempe naturen eller det natur-
lige, men lære oss å leve i pakt med
og ærbødighet for den.

Faarlund definerte friluftsliv som
uegennyttig liv i fri natur. En slik de-
finisjon utelukker rekreasjon, tu-
risme og dagens idrett som bruker
naturen som bane og kulisse. Med
utgangspunkt i vår oppfatning av
menneskeverd slås det stort opp i

Årsprogrammet 1981–82

Energisaker.

Forbundet vil prioritere arbeids-
oppgaver i tilknytning til energi-
prognoser og kraftbehov, energi-
økonomisering, kraftintensiv in-
dustri, energi og arbeidsplasser
og vassdragsvern.

Oljespørsmål.

Forbundet vil kritisk følge opp
saker i forbindelse med fortsatte
utvidelser av virksomheten, sær-
lig utenfor Nord-Norge, utvin-
ningstempo, Sovjetunionen plan-
ner om oljevirkosomhet i Barents-
havet, plassering av oljebasert in-
dustri, ilandføring og økologiske
virkninger av oljesøl. Det satses
også på å skape en velinformert
medlemsmasse i denne sammen-
heng.

Utredning av en alternativ sam- funnsutvikling.

Det er søkt om støtte til 4 delut-
redninger:

1. De nordiske lands mulige valg
av næringsstruktur, teknologi
og handelsforbindelser.
2. Sosiale konsekvenser av ulike
utviklingsretninger, livskvali-
tet i dagliglivet og gode nær-
miljøer.
3. Ikke-materielle styringer av
samfunnsutviklingen.
4. Nordisk samarbeid med
u-land.

Utredningene vil skje i samarbeid
med Framtiden i våre hender.

Nærmiljø og samfunnsplanleg- ging.

Viktige arbeidsoppgaver i denne
sammenheng er sikring av natur-
og friluftsområder nær byer og
tettsteder, arealdisponering, re-
gulering, boligpolitikk, spørsmål
om arbeidsplasser og sysselset-
ting, trafikk og samferdsel og in-
formasjon til lokallag og skoler.

Gift- og forurensningssaker.

En komité nedsatt av forbundet
vil gi en oversikt over giftproble-
mene og forurensningssituasjo-
nen i Norge.

Forbundet vil i samarbeid med
norske myndigheter søke å infor-
mere og påvirke opinionen i inn-
og utland spesielt om det alvorlig-
ste miljøproblemet i Norge: Sur
nedbør.

Klassisk naturvern.

NNV vil arbeide for et gjennom-
slag av prinsippet om at naturen i
utgangspunktet skal ha et sterkt
vern. Wildlife-konvensjonen av
1979 må ratifiseres av Norge snar-
rest mulig. Forbundet må holde et
våkent øye med forvaltningen av
ville dyr, særlig fredete arter. Det
vil fortsatt bli arbeidet for fred-
ning av verneverdige områder.
Særlig kretsforeninger og lokal-
lag vil måtte arbeide med etter-
vern og kontroll av allerede ver-
nete områder.

Organisasjonssaker.

Det vil bli lagt vekt på å gjennom-

føre fylkesvise tillitsmannstreff
med deltakelse fra alle plan i or-
ganisasjonen – NU inklusivt.
Etablering av lokallag har fortsatt
høy prioritet. Det er vedtatt å bi-
dra med inntil kr. 20 000 for inne-
værende år til dekning av utgifter
ved oppstartning av lokallag.

Forbundets syn på forskjellige samfunnsaktiviteter.

Det vil bli utgitt en publikasjon
om skogbruk og naturvern. Det er
søkt om å få godkjent at sivilar-
beiderprosjekt om jordbruk og
naturvern.

Et utvalg utreder spørsmålet om
friluftsliv og naturvern. Det tas
sikte på påbegynne en utredning
om NNV's syn på norsk fiskeri-
politikk.

Informasjon.

Forbundet skal intensivere arbei-
det med å:

- skape en kritisk og velinfor-
mert opinion.
- nå inn i skolen
- skape kritiske og velinformerte
politikere
- påvirke myndighetenes gene-
relle syn på natur- og miljø-
vern
- påvirke og legge press i kon-
krete saker på lokalt, regionalt
og nasjonalt plan
- informere fagbevegelsen om
vårt syn på natur- og miljø-
vern.

pressen at et menneske blir drept av snøskred, men det ties om at et fjell blir sprengt i lufta fordi vi ikke har den samme bevissthet om naturverd.

Med den knapphet på natur som etter hvert har oppstått må vårt framtidige forhold til naturen bygge på erkjennelsen av naturverd, hevdet Faarlund.

Om arbeidet med NNV's syn på friluftslivet.

Arild Ådnem, NNV, mente at friluftsliv var et gode som burde komme alle til del. I takt med økt levestandard og mer fritid har denne ideelle målsetting rykket nærmere. Problemet er imidlertid at svært mange legger noe helt annet i «friluftsliv» enn hva man opprinnelig gjorde. Skal vi akseptere at «friluftslivet» skal omfatte tilrettelegging, anlegg, opplegg og forretning? spurte Ådnem.

Ådnem minnet om formuleringer i NNV's vedtekter og prinsippprogram, og sa at forbundets syn på friluftslivet måtte stemme overens med det grunnsyn som her var nedfelt.

Forbundets problem er om det skal velge en «vid» eller «snever» definisjon av «friluftsliv», hevdet Ådnem. Dersom det var ønskelig med en snever definisjon som utelukker en rekke aktiviteter, foreslo han at mandatet til NNV's friluftslivsutvalg blir utvidet til å formulere NNV's syn på *friluftaktiviteter*, hvor friluftslivet behandles på linje med en rekke andre aktiviteter. Forbundets syn burde inneholde følgende avsnitt: 1. Definisjon. 2. Målsetting. 3. Friluftaktivitetenes konsekvenser for naturmiljøet. 4. Anbefalinger og forslag til en offentlig friluftslivspolitik.

Debatt om NNV's syn på friluftslivet.

De som tok ordet i diskusjonen fordelte seg omtrent likt i to leire:

1. Leir:

Man understreket nødvendigheten av å formulere en definisjon av «friluftsliv». Denne definisjonen burde være snever og utelukke mange aktiviteter som i dag seiler under falskt flagg.

Friluftaktivitetene i dag må vurderes i forhold til et overordnet naturvern-hensyn. Når naturen bare blir oppfattet som kulisser rundt aktiviteten, oppstår stadige krav om tilrettelegging, hvilket frarøver oss muligheten til å oppleve uberørt natur. Uberørt natur må også sikres i nærmiljøet. I pressområder bør NNV kunne akseptere tilrettelegging for friluftaktiviteter.

2. Leir:

Det er av underordnet betydning å formulere en definisjon av «friluftsliv». Om NNV vedtar en definisjon, bør den være vid, rund og hensiktsmessig slik at vi ikke distanserer oss fra det praktiske liv og «vanlige mennesker». Vi må akseptere et mangfold av interesser i tilknytning til friluftslivet.

NNV's syn på friluftslivet bør i første rekke formulere en målsetting. Det vil i denne sammenheng være en hovedoppgave å tilrettelegge slik at flest mulig kan komme ut og oppleve naturen. Alt friluftsliv innebærer en eller annen form for tilrettelegging. Dette blir tydelig dersom en i tillegg til Faarlunds «Hva, hvordan og hvorfor» spør *hvem* som skal ha mulighet til å utøve friluftsliv.

Byråsjef Ruberg avrundet debatten med å understreke at man trengte NNV's støtte for å redde naturområder nær tettstedene.

Årsprogram 1981–82

Landsmøtedeltakerne ga det framlagte årsprogrammet full støtte. Med et par mindre endringsforslag, ble det enstemmig godkjent. Formannen, som avrundet diskusjonen om årsprogrammet, understreket at det vedtatte programmet viste at forbundet ikke var ensidig engasjert. Det omfattende programmet legger press på organisasjonen og dens økonomi, og formannen minnet om at programmet var forpliktende for alle ledd i organisasjonen.

Organisasjonssaker

Forholdet mellom de ulike organisasjonsleddene i NNV og mellom NNV og NU ble belyst og tatt opp til diskusjon. Spørsmål ble reist om hvordan vi fungerer utad og om vi

satser ressursene på rett nivå i organisasjonen. Formannen, generalsekretæren, representanter fra kretsforeninger, lokallag og NU innledet til debatt.

Referat av innledninger og debattrunde kan fås ved henvendelse til NNV.

Årsmelding, regnskap og budsjett

Årsmeldingen ble enstemmig godkjent.

Vedrørende regnskapet oppsto det debatt om midler som var overført fra vassdragsvernkampanjen til andre formål. Fredrik Heitkøtter, Oppland Naturvern, fant ikke å kunne godkjenne regnskapet på grunn av denne overføringen.

Landsmøtet godkjente imidlertid regnskapet mot 3 stemmer og 2 avholdende.

Et forslag fra *Inger Johanne Pettersen* (M & R NV) om at det for framtida skal utarbeides særskilte regnskap for innsamlingstiltak, ble vedtatt av landsmøtet mot 1 stemme.

Budsjettforslaget ble enstemmig godkjent.

Valg

Per Olav Tveita, Stavanger, ble valgt til ny formann etter *Hans J. Engan*.

Jens Gram, Oslo, ble valgt til nytt styremedlem etter *Bredo Berntsen*. *Inger Johanne Pettersen*, Molde, ble valgt til nytt styremedlem etter *Kåre Kopreitan*.

Som vararepresentanter for *Jens Gram* og *Inger Johanne Pettersen* ble valgt henholdsvis *Ragnar Vik*, Oslo, og *Kjetil Bevanger*, Trondheim. Vararepresentant til landsstyret for *Per Olav Tveita*, *Honorias Hamre*, Bergen, overtar hans plass i landsstyret for 1 år. Til vararepresentant for *Honorias Hamre* ble valgt *Johan Rørvik*, Haukedalen.

Til vararepresentant etter *Jens Gram*, ble valgt *Lars Alhaug*, Brumunddal.

Fyldige referat fra landsmøtet samt henvisninger til litteratur og forskningsrapporter i tilknytning til landsmøteteamaene, kan fås ved henvendelse til Naturvernforbundet. ❖

	AKTUELL SANN- HET	HVERT ÅR	DYR	RETNING MENER	SLEKT	PAPE- GØYE	BEHOL- DER FUGL	FUGL (OMV.) VITEN- SKAP			VÆSKE	FISK PATTE- DYR
MOTTO FOR KAM- PANJE				→					—		LAND ORG. (OMV.)	
DEREK REDE- LIGHET			ELV UTUR VANL. FORK.	→		FUGL KANAL		DESPOT	BOLIG TRAFIK- KANT			
ÅRSTID					FOR- FATTER (+)	DYR FUGL	LEVE- FORHOLD DALE SYNKE				FYLLE FOLKE- SLAGET	PAPE- GØYE
			FORHALL AKTUELL OPP- FØRDRING		EVEREST SAMFUNN OMRÅDE		GANG- ART ILWOW				LEMSTER SØK STEIN- SORT	
BY	MEDIUM				MOT- SETTE							
SPILLE	AFFEKT		2/3 NAR- KOTIKUM ESSE			SJAKK- SPILLER BAKKE	BY →					BLOKK
VULKAN				→				ORGANI- SASION				HANDLE
DYR			NABOER FORMANN (FORMANN) PAVE				KORN BEGJER				KAMP- ORG. SKRED	
LEGEM- DEL				→		VOKALER →		IDRETT- UTØVER FLOKK				
SØLV	ELV TO LIKE TRIP- (BY)				FISKER GJØN			INSTRU- MENT				
RA					DET HELE		SKUE- SPILLER HJORTE- DYR					
BEHOL- DERE	LUFTEN			→	VRENGE- BILDE EKTE					SYNKE I CAEN	SKAP- NING	
BY I USSR			TIDL. ORG. SYKEHUS VEKST	→	STED FOR LAND- MØTE MBI TRÅD					INSTI- TUSJON		
										KORT FLANKE		
TIDL. FENGSEL	MIDT I SENIT HEDRE				ELV ANNEK- TERE	HOLME FLOKK		BOKSTAV FRØ		UNDER FØTEN	VEKT (FORK)	
VIKTIG I BO- MILJØET					VINLEN- DING KLAN FUGL						DYR	
			TRO- SKYLDIG				SAM- TALE		TRE			
PRONO- MEN AKE					KEISER (+)							

Kryssord nr. 5 – 81

Som vanlig stiller vi tre praktfulle naturbøker som pre-
mie til hver av de tre første uttrukne, riktige løsninger på
årets fjerde kryssordoppgave. Ta gjerne en kopi hvis du
ikke vil klippe i bladet.

Innleveringsfristen er 15. november

Navn:

Adresse:

Poststed:

Dette kortet gir ikke premie

men brukes av dem som vil gjøre Naturvernforbundet en tjeneste, men som selv ikke vil gå til direkte verving.

På dette kortet føres opp navn på personer som kan tenkes å ville bli medlemmer av forbundet.

Premiekort

Dette kortet brukes bare når du verver **nye** medlemmer, og når **du selv** tar inn kontingenten for disse og sender inn kontingentbeløpet til Naturvernforbundet.

Årskontingenten er for 1981

Kr. 75,— for hovedmedlemmer (inkl. Norsk Natur)

kr. 10,— for familiemedlemmer (hovedmedlems ektefelle eller hjemmeværende barn under 25 år)

kr. 1500,— for livsvarig medlemsskap for hovedmedlem.

Send prøveeksemplar av Norsk Natur og annet materiell til:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Flere navn enn det er plass til her? Send egen liste!

- + Kortet klippes ut og sendes forbundet.
- + Porto er betalt av oss.
- + Kontingentbeløpet for de nye medlemmene sendes over **postgiro 5094602 eller bankgiro 6001.05.70835**
- + Når vi har mottatt kontingentbeløpet sender vi premien til deg.

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

NORGES NATURVERNFORBUND – POSTBOKS 8268 HAMMERSBORG, OSLO 1
PRIORITERTE BLAD

Premiekort

Dette kort gir IKKE
premie

BREV

Premieverving

Ververens navn:

Adresse:

Poststed:

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto

BREV

PRØV Å
VERVE
DISSE

Dette kortet brukes av dem som vil gjøre forbundet en tjeneste, men som kvier seg for å gå til direkte verving. Her fører man opp venner og kjente som kan tenkes å ville bli medlemmer. Disse vil så få tilsendt prøveeksemplar av tidsskriftet og annet materiell fra forbundet.

NB ! Dette kortet gir ikke premie

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

Norges
Naturvernforbund

Hammersborg
OSLO 1

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto